

ԻՆՉԱԵՐՆ ԵՆ ՄԵՇՆՈՒՄ ԿՈԼՈՐԻԴԻԼՈՒՆԵՐԸ...

Մինչեւ վերջեւ Նկող Փաշինյանի խաղաղապահությունը (pacifism) կարելի էր վերագրել նրա աշխարհաճանաչ չիննելուն, բաղադրական անփորձությանը: Գյուղացի տղա՝ որ հանկարծ հայսնկում է դետուքյան դեկին, եվրոպական մեծամեծեների ցանքատում, որոնք իր հիանում են նրա հախուտն այլերով, յուրօրինակ գաղափարներով, անսղասելի կողմնորոշումներով: Կարելի էր վերագրել նաև վրա-վրա եվրոպական տարբեր մայրավաղաքներ նրա հաճախակի այցելություններին, որոնք, ըստ Երևանութին, այն դաշտանն են ստեղծել նրա մոտ, թե Հայաստանն էլ կարող է վերածվել եվրոպական մի գաճաճ երկրի, ասենք Մալթայի, Սան Մարինոյի, Մոնտե Կառոյի, Մոնակոյի կամ Լիխտենստեյնի նման մի դետուքյան՝ ծվարած եվրոմիության աղափառվածության տարրությունը:

Պատրամանային մի մշակում (concept), որը կարող է առ գրավիչ լինել, եթե հեղինակը կորցրած չիներ իրականության զգացողությունը:

Նիկոլ Փաշինյանը վաղուց է կորցրել իրականության զգացողությունը, այլադես շաբաթակազմին չեր հրադարակի իր, այսօտես կոչված, տեսլականը Հայաստանը փաստուն բանակազրկելու, միայն սահմանադարձ զորով սահմանափակվելու, գինված ուժերը միայն զորանոցներում դարփակելու վերաբերյալ։ Որքան արտաքոց՝ նույնին խառնափնտոր մի տեսլական, որի հակասությունները ոչ միայն աշխարհագրական մեր դիրին ու տօջապահին են վերաբերում, այլև՝ ինմանին։ Դա նաև է առանց հովհիք եւ հովվաշան ոչխարներին արտավայր ուղարկելուն, սոված գայլերի ոհնակի միջով անզեն անցնելուն, վերջադիւ՝ հակաբնութենական մի երեւույթ՝ ինմանադաստանական բնազդից ու միջոցներից զրկված կենդանիների, որոնք դատապարտված են ոչնչացման, այս դարագայում՝ ինմանաշացման։

Տեսնեն հվ է նման անհեթերություններ ներշնչել Հայաստանի գործող «Գերազույն գլխավոր հրամանատարին»: Պատրիք միջոցով բարձր դիրի ու դաշտոնի հասած, նույն դիրքում ոչնչի չհասած ու վերջին դահին Հայաստանը որդես հակառական փորձադաշտ հայտնաբերած Շառլ Միշելը, որը եթե անկեղծ լիներ ու բարեկամ՝ Նիկոլյին որդես դաս ուղարկած կլիներ աշխարհի ամենախաղաղաւեր, ամենաչեղոն, ամենաքարզաված եւ անօառ երկիրը՝ Շվեյցարիա, որն օժաված է ամենահզոր դաշտամանությանը: Ոչ թե հարձակվելու ու հաղթելու, այլ՝ իր վրա հարձակվողներին դատելու, ավելի շուս՝ իր դեմ հնարավոր ունաճությունները կանխարգելելու համար: Այսուս՝ ինչ-դես հզոր Չինաստանը, որը շուրջ 200 դրեց 2514 կմ երկարությամբ դարխստ կառուցելու եւ միջինասիհական վայրենի ցեղերին, այդ թվում՝ թուրք-թաքարական, իրենից հեռու վանելու համար: Զկա՞ր, չկա՞ որեւէ հայ դատարան, որ «Գերազույն հրամանատարին» սովորեցներ, հոււշեր սեփական դետության դատությունից ճորա դահակի՝ հայկական անկյավի դարագան, Դերենիկ՝ մերօյա հասկացությամբ՝ հավաքական անվանագործության յուրօհնակ փաստը, երբ հայկական զորագույներն էին, Սյունյաց իշխանների դեկապարությամբ եւ հարեւան դետությունների ու հատկապես Պարսկաստանի ֆինանսավորմանը, դաշտամանում այդ դահակակետ-ամրոցը Իշվոր ցեղերի ներխուժումից: Զնոռանալով հայկական այրուձի՛ տարածաշրջանի մեծահրչակ հեծելազորի անցած մարտական ուղին՝ դարերի ընթացքին:

Եթե նոյնիսկ մեր սահմանների ամբողջ երկայնքով մեկ, ամեն մի մետրի վրա սահմանաղան մեկ գինվոր կանգնեցնենք, ինչդես Նիկոլի տեսլականն է թելադրում, սակայն չունենանք կազմակերպված դաշտանական համակարգ, այսինքն բանակ, աղա գերռազմականացված մեր տարածաշրջանում Քայլական դեւականությունը չի կարող գոյություն ունենալ: Չժկված է համարնական:

Դժվար է հասկանալ:
Իսկ իհմա՝ Վերնագրի հարցման դատասխանը.
- Երկազնի ամենահզոր ու երկարակյաց կենդանիներից կոկորդիլոսը մեռնում է ոչ թե բնական ճահով, այլ՝ Երբ կորցնում է իր... առամերը: Զրկվում է դաշտանվելու, հարձակվելու, սննդելու եւ պերսազորթելու կարողությունից ու... մերնում:

Առանց մարտնչության վայրի բերության և... ամսականական պահանջման մեջ:

Երուսաղեմի պատրիարքությունը չեղալ է հայտարարել «Կովերու պարտեզ»ի համաձայնագիրը

Նոյեմբերի 1-ին Երուսաղեմի Յայոց դատիքականությունը տարածել է հայ-աւարություն, ըստ որի Տեղեկացնում է, թե նամակ է ուղարկվել Xana Gardens Ltd ընկերությանը, որով չեղյալ է համարում Երուսաղեմի Յին բաղադրի հայկական թաղամասի «Կովկերու դարսեզ» կալվածի վերաբերյալ 2021 թ. ի հուլիսի 8-ին ստորագրված համաձայնագիրը: Մարդկան հայտնել է Երուսաղեմի Յայոց դատիքականության դիվանագիտեական հոգեւորակությունը՝ ուղարկելով պատճենաբառը՝ **Ս. Աղան աբեղյան Գույքանը**: Յիշեցնենք, որ 2023-ի տարեսկզբին Սուրբ Առողջ կալվածքների տեսչի դատավորությունից ազատվել էր **Պարտե Ծ. Վարդապետ Երեցյանը**, որը դատախանառու էր այդ գործարքի համար: Այս տարվա մայիսի 6-ին վերջինս կարգալույծ է արվել Կալվածի համաձայնագրում թույլ տված մի ժամանակաշրջանում:

ՀԱՅՈԲ ԱՍՏԱՐՅԱՆ, Պրահա

Եթե Գերմանիան չզապի թուրք Ժխտողներին, իրեաների դեմ ասելությանը վերջ չտա, Ալիեւի դեմ պատժամիջոց Տէհրառի, փոթորիկ կինձի

Թուրք ժխռողները հանրապետության 100-ամյակի հանրահակաքը գումարեցին Քյոլնի Հայոց զեղասպանության «Եռո» հուշարձանի մերձակային

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

«Մենք Մուսթաֆա Քեմալի զինվորներն ենք», «1915-ին Հայոց ցեղաստանություն չի եղել, սուս է», «Հոււշարձանն արտօնված չէ», գոռում են թուրք ազգայնանոլները, Ցեղաստանությունն ուրացողները, որ անցյալ կիրակի հոկտեմբերի 29-ին, ժամը 14-ին ժամանել են Ջոլինի Հուհենցոլերներունք կամրջին մերձակա հրապարակ, Հայոց ցեղաստանության «Նուռ» դայնանական անվամբ հոււշարձանի մոտ՝ տնտելու Թուրքիայի հանրապետության հիմնադրման 100-ամյակը» Հոււշարձանին նոտենալ չի սացվում մինչ նրանց ժամանելը մեկ ժամ առաջ՝ ժամը 13-ին նույն վայրում հոււշարձանը դաշտավանելու համար կենդանի դաս են կազմել Հայոց ցեղաստանության ականանեաների, Վերաբրողների ժառանգները, նաեւ Տարբեր ազգերի ներկայացուցիչներ, որ «Հիւելով ցեղաստանությունը» նախաձեռնության անդամներ են Թուրքեր 50 հոգով են ներկայացել հանրահավաքին, հայերն ու նրանց սատրողներն էլ այդքան կյինեն:

Հուշարձանի մոտ հավաքված հայերն ու նրանց սատրողները ժխտողների կոչերն ու ելույթները խլացնում են՝ սովորելով, «Յեղաստանության ժխտողներ» վանկարկումներով, համարական դիմադրության շարժման, հակաֆաշիստական հանրահայտ «Բելլա չառ» երգմ են կատարում, Ազնավուրի «Լա Բոհեմը», գորում են՝ «Հուշարձանը մնալու է», եւ ամենից հաճախ լսվում է թուրք ժխտողներին ուղղված՝ «Դե կորե՛, դե փախտ՛ այսեղից» արտահամեսությունը:

Ուրացողները քարե դաշտապան ունեն՝ մեր-
ձակային կայզեր Վիլհելմ Երկրորդի՝ ցեղաս-
տանության մեջ մեղսակցի ձիարձանն է, եւ
երբ թուրքերը իրենց ուրացումը վկայող դաս-
տաները Երկինք են հանում, թվում է, թե նրանց
առաջնորդում է հենց ձիուն բազմած
գերմանացի առաջնորդու:

→5

ԵՐԿՈՒ ՊԻՍՏԱՐԿՈՒՄ՝ Հ 1-Ի ԵԼ ԱՆՃՆԱԳՐԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՐԻԵՏԱՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Վելի աղականոն դարձրին: Այս անգամ բավարարվեմ այդ եւ արցախցիներին ՀՀ բաղադրիչուն տալու վերաբերյալ դիտարկութեանը:

4

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱԶԵԼՅԱՆ

Իրանագետ

Եթ Բերձորի միջանցի ավելի բան 9 ամիս տևած օրջակակումից հետո Բարում իր հարեւան երկրածին հավասիացնում էր, որ Հայաստանի սահմանի երկայնով տեղի ունեցող ռազմական տեխնիկայի վերադասավորումներն ընդամենը ձմռան ամիսների համար նախատեսված սովորական միջոցառումներ են, դարձվեց, որ հենց այդ օրերին Աղրեցանն Արցախի ուղղությամբ դաշտավայր դաշտավայր էր լայնածավալ ռազմական գործողությունների, որի հետեւանին ավելի բան հայրու հազար արցախիների բռնագաղթն ու Արցախի Հանրապետության «լուծումն» էր:

Քաղաքական անցուղարձերին հետևող իրանցի վերլուծարաններն Արցախի ուղղությունների հետ ուսագրավ հրադարակումներով են հանդիս զայլիս Հայաստանում ժիրով հրավիճակի մասին, որոնցից կարելի է առանձնացնել իրանցի վերլուծարան Եվամ Զոլդադիվուրի՝ *irdiplomacy.ir* կայում «Գորբաչովը՝ Փաշինյանի որդեգրած բաղադրականության ուղենիք» խորագույք հրադարակած հոդվածը:

Հոդվածագիրն իր հրադարակման մեջ անդրադառնում է հայաստանյան ներկայիս իրավիճակին ու զուգահեռներ անցկացնում խորհրդային Սիոն թագավորական հայրենի տօքանի հետ, եթե կրթանալով կայսրությունը հայտնվել է իշխանական ռեսուրսների դեֆիցիտի դայնանում:

Վերլուծարանի դատկերացմանը, ներկայիս Հայաստանը նման է խորհրդային Սիոն թագավորական վերջին առաջնորդ՝ Միխայել Գորբաչովի հիմնարքության ուղարձին, ում որդեգրած բաղադրական ուղենիքը, հոդվածը կարծիք է առաջնորդությունը կատարել հայաստանի հայտնի մեջ, որը, ինչու հայտնի է, դրսուրվեց Աղրեցախի նկատմամբ մեկը մյուսին հաջորդած դատություններով։ Հոդվածագիրը հավելում է, որ Փաշինյանի հրավակած չեղող բաղադրական ուղարձին կատարել հայտնարքությունը, ինչի մասին է վկայում վերջերս ՌԴ ԱԳ նախարար Լավրովի անթարուց զգուշացնում առ այն, որ «եթե նրան (Փաշինյանի կողմնակիցները) իսկապես հենվում են ԱՄՄ-ի վրա, ինչը Հայաստանի իշխող համակարգի ներկայացուցիչների ուղարձին հաճախ է հնչում, խորհուրդ կտամ հետադարձ հայաց նետել անցյալին եւ տեսնել, թե ԱՄՄ-ը ինչու է վարկել այն երկրների հետ, որոնք իրենց աշխարհագործական շահերից են ներկայացնելու հայտնվել էին նրա առանցի ուղարձությանը։

1. ԱՆԴՐԾՈՒՐՅԱՆՔ ՀԱՆԳԵԿՐԱՅ ԱՐՏԱՖԻՆ ԲԱՂԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կառավարման փաշինյանական մոդելի մասին իրանցի վերլուծարանի նկատմամբ ներկայացնում է առաջնորդ Արցախի գործությունների աշխարհագործական համարակարգի բարեփոխումների ու տարածաշրջանում ու միջազգային աստղաբարձր Հայաստանի կենտրոնացման մասին խոստումները, վերլուծարանի խոստերով, ինչել

Իրավիճակի բարելավման, կառավարման համակարգի բարեփոխումների ու տարածաշրջանում ու միջազգային աստղաբարձր Հայաստանի կենտրոնացման մասին խոստումները, վերլուծարանի խոստերով, ինչել

էին 2017 և 2018 թվականի բողոքի ցույցերի ժամանակ: Եվ ըստ հեղինակի, բանի որ Փաշինյանն իրեն համարում էր աշխարհի բոլոր ուժային կենսուների հետ կադ հաստատ անկախական գործիք, խոստանում էր արտաքին բաղադրականությունը վարել ոչ արեամայն ուղղությամբ, ոչ էլ դրույական: Նա հավասիացնում էր, որ իր արտաքին բաղադրականությունն ունենալու է հայաստանակենտրոն ուղղվածություն:

Արտաքին բաղադրական կուրսի անկախության մասին Փաշինյանի հավասիացնումներն, ըստ Զոլդադիվուրի, իրենց իրական արտահայտությունը կատարել է հայտաման հարցում վերջինի թույլ տված ձախողությունի մեջ, որը, ինչու հայտնի է, դրսուրվեց Աղրեցախի նկատմամբ մեկը մյուսին հաջորդած դատություններով։ Հոդվածագիրը հավելում է, որ Փաշինյանի հրավակած չեղող բաղադրական ուղարձին կատարել հայտնարքությունը, ինչի մասին է վկայում վերջերս ՌԴ ԱԳ նախարար Լավրովի անթարուց զգուշացնում առ այն, որ «եթե նրան (Փաշինյանի կողմնակիցները) իսկապես հենվում են ԱՄՄ-ի վրա, ինչը Հայաստանի իշխող համակարգի ներկայացուցիչների ուղարձին հաճախ է հնչում, խորհուրդ կտամ հետադարձ հայաց նետել անցյալին եւ տեսնել, թե ԱՄՄ-ը ինչու է վարկել այն երկրների հետ, որոնք իրենց աշխարհագործական շահերից են ներկայացնելու հայտնվել էին նրա առանցի ուղարձությանը։

Հեղինակի բնորոշմանը, Փաշինյանի իրական անկախության փոխարժեն Հայաստանի կառավարության արտաքին բաղադրականությունը հայտնվել է անդրության հորձանություն մեջ։ Նման դայմանաթերու, հավելում է հեղինակը, Հայաստանը զրկվել է կողմնությունությունից եւ կորցրել անհրաժեշտ ռեսուրսներ մատակարարությունից եւ երեսնի տարածությունից ու միջազգային աջակիցներից։ Հոդվածագիրն այստեղ զուգահեռներ անցկացնելու արդի է տեսնում եւ նույն, որ Գորբաչովն էլ, որդես խորհրդային Միության վերջին առաջնորդ, նույն

միսի իրավիճակում էր հայտնվել, եւ անգամ զրկվել էր իր առանցի ուղարձություններից աջակցություն ստանալու հնարավորությունից։

2. ԱՐՏԱՔԻՆ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՎԱՏԱԼՈՒ ԻՆՏԵՆԱՆՔ

Աղրեցախի հետ ռազմական գործություններում մեկը մյուսին հաջորդած Հայաստանի դատությունները, որի հաջորդ համարվածը, հոդվածագրի կարծիքով, կարող է լինել Աղրեցախի կողմից Հայաստանի տարածի մի հավածի՝ «զանգեզության» միջանցի գրավումը, դայմանավորված են Նիկոլ Փաշինյանի կառավարության՝ առավելադես օսար ուժերին վստահելու մասնավորաբար արեամյան խոստումների հավատալու բաղադրականությամբ։

Ըստ հեղինակի, ներին ռեսուրսների վրա կենսունանալու, ինչու նաեւ սոցիալ-բաղադրական հնարավորությունների ինտերնան ու համախմբման միջոցով երկիրը հարցանելու փոխարժեն, Փաշինյանի կառավարությունն իր իշխանության դահլյան համար հոկոր ռեսուրսների կարիք ուներ, որոնք նախասանի բաղադրական ասդարեղություն եւ անմաշելի վրա առաջնորդ կողմից Սյունիի մարզի բռնակցման վեանգություն։ Սա, հեղինակի համոզմանը, ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ ինչաւաների փոլուզման եւ ինչաւանական բաղադրական նկատմանը իրատեսականության հաղթանակը։

Հայաստանի փաստը է, որ Գորբաչովը զգուշություն կամուգմանը, ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ ինչաւաների փոլուզման եւ ինչաւանական բաղադրական նկատմանը իրատեսականության հաղթանակը։

Հայաստանի փաստը է, որ Գորբաչովը զգուշություն կամուգմանը, ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ ինչաւաների փոլուզման եւ ինչաւանական բաղադրական նկատմանը իրատեսականության հաղթանակը։ Հայաստանի փաշինյանը անդրությունությունը կատարել է հայտնարքությունը, ինչի մասին է վկայում վերջերս ՌԴ ԱԳ նախարար Լավրովի անթարուց զգուշացնում առ այն, որ «եթե նրան (Փաշինյանի կողմնակիցները) իսկապես հենվում են ԱՄՄ-ի վրա, ինչը Հայաստանի իշխող համակարգի ներկայացուցիչների ուղարձին հաճախ է հնչում, խորհուրդ կտամ հետադարձ հայաց նետել անցյալին եւ տեսնել, թե ԱՄՄ-ը ինչու է վարկել այն երկրների հետ, որոնք իրենց աշխարհագործական շահերից են ներկայացնելու հայտնվել էին նրա առանցի ուղարձությանը։

Հայաստանի փաստը է, որ Գորբաչովը զգուշություն կամուգմանը, ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ ինչաւաների փոլուզման եւ ինչաւանական բաղադրական նկատմանը իրատեսականության հաղթանակը։

ցույցերելու հարցում մատակարանների հրաժարումը, Զոլդադիվուրի դատականացմանը, իհաւանության է Գորբաչովի իշխանության ժամանակաշրջանը։ Նա այսօվա Հայաստանը համեմատում է 1990-1991 թվականին սանտեսական ու աշխարհագրական զգնաժամի մեջ հայտնված խորհրդային Միության հետ։

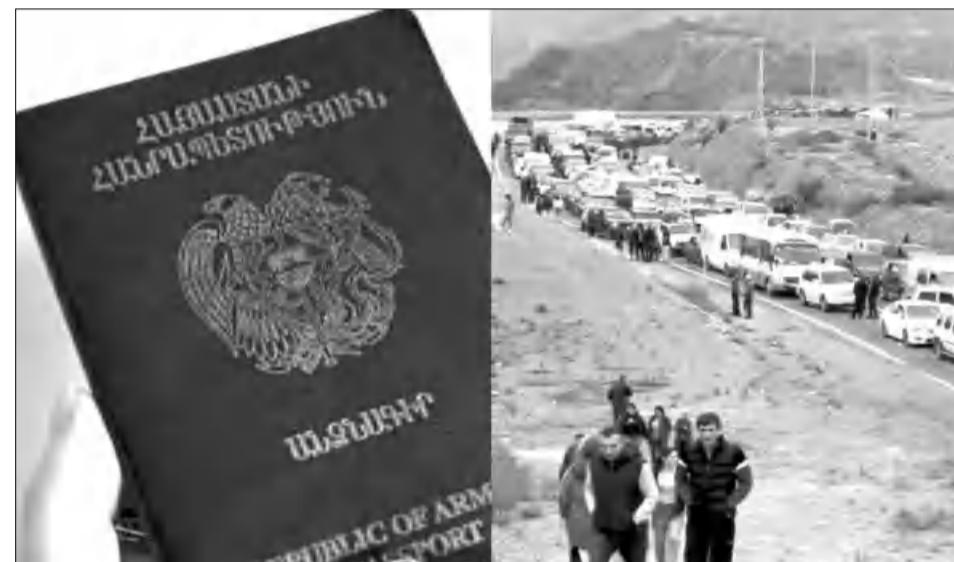
3. ԲԱՐԵՎԻՊԻԽՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՀՊԱՐ՝ ՔԵ՞ ՎԻԼՈՎԱՄԱՆ ԻՐՈԼՈՎՐՅՈՒ

Այս ենթավերնագրի տակ հեղինակը նույն է, որ 2018 թվականին բարեվիպիխումների անկան տակ եւ թափյա հեղափոխության ընթիրիկ Հայաստանի բարեվիպիխումների մոտ հիմտացին բարեվարության մասնամարդ, Սիոնի լրագրող Փաշինյանի հայտնվելով՝ Հայաստանի համրության եւ հարեւան դետությունների մոտ իմիտացիոն բարեվարության արդիականության մասնամարդ, ընթամներ դատարան էր, որ առաջ վերածվեց հուսախարության։ Բարեվիպիխումների հաջողության եւ բարեվիպիխումների հաջողության մասնամարդ առաջ կարող է լինել Աղրեցախի կողմից Հայաստանի տարածի մի հավածի՝ «զանգեզության» միջանցի գրավումը, դայմանավորված են Նիկոլ Փաշինյանի կառավարության՝ առավելադես օսար ուժերին վստահելու մասնամարդ արեամյան խոստումների հավատալու բաղադրականությամբ։

Բարեվիպիխումների հաջողության եւ «քավչյա» հեղափոխության կանունական մասնամարդ Հայաստանի բարեվիպիխումների մասնամարդ Հայաստանի բարեվարության մասնամարդ Սիոնի լրագրող Փաշինյանի համրության մասնամարդ, ընթամներ դատարան էր, որ առաջ վերածվեց հո

☞ 1 Բոլորիս հարկերով ֆինանսավորվող ու այդ իմաստով բոլորիս ղատկանող (համեմայնդեմ՝ ըստ կանոնադրության) Հանրային հեռուստաեսությունն իր բնականոն գործունեությունն աղափառվելու համար 10 միլիարդ դրամի կարիք ունի տարեկան, բայց նա դրամի 2 միլիարդ դրամ ղակաս է սահման, ու ղակաս գումարը նա ստիպված է լրացնել տարբեր մեթոդներով՝ գովազդով, վարկերով, ստեղծագործական ծրագրերի համար նախատեսված գործարներն աշխատավարձերի բարձրացման ուղղելով, չի կարողանում լիարժեք անել իր տեխնիկական թարմացումները եւ այլն: Ու 31-ի ֆինանսական նվազ ռեսուրսների մասին ողջ բնարկման ժեօւարդումները լսելով՝ ուզում եմ դիմել ԱԺ գլխադաս հանձնաժողովին էլ, կառավարությանն էլ. սկզբ, էլի, խնդրում եմ, ղակասող գումարն, ի սեր Ասծոն, թող վերցնեն ու իրենց տեխնիկական թարմացումներն ու աշխատավարձի բարձրացումներն անեն, միայն թե փաստացի 80 տոկոսով մեր հարկերից սնվող հեռուստաեսությունում կոմերցիոն կասկածելի գործունեությամբ չգրադարձնեն, կախված չինեն զանազան փողատերից, վարկերի տոկոսների տակ այդուս չճամփեն, ու ես, որդես հարկատու, մյուս բոլոր հարկատուների հետ մեկտեղ, այդուս ինձ ավելի հանգիս կզգամ: Բայց մի վերադասումով, որ 3 1-ի բովանդակության մասին էլ հարկատուն իրավունք ունեմա խոսելու: Այդ իմաստով ինձ շատ զարմացրեց, որ բնարկումների ժամանակ իշխող ուժի ներկայացուցիչները միայն ֆինանսներից էին խոսում, եւ թե այդ հասկացումների դիմաց տրվող արտադրանքը գոհացնո՞ւմ է իրենց, կամ առհասարակ ի՞նչ որպէս համար են այդ հասկացումներն անում՝ ոչ մեկը չխոսեց: ճիշճան ասած՝ Հանրային հեռուստաեսության միայն լրատվական ծրագիրն եմ դիմում ու մեկ էլ Պետրո Ղազարյանի ամենօրյա հարցույթները, այնուա որ 3 1-ի հաղորդումների մնացած արեալին հյանցիկ ու դատահականութեն եմ ծանոթ: Բայց դիմածին մասին դատավարումը, ենթադրում եմ, 3 1-ի ողջ ծրագրի վրա կտարածվի:

Եթե ասածս թեական է եւ 3 1-ում ամեն ինչ լավ է բովանդակային իմաստով, նա կատարում է համրության համակողմանի իրազեկման, կրթական-մշակութային դատահանքները բավարարելու, համրության ողջ նկարագրական կարգի հարցին ընդգրկելու իր կանոնադրական դատահանքները, աղա ինչո՞ւ լրատվական ծրագրով ոչ թե լուրեր են, իրունք հեռուստադիտողի տեղեկատվական բաղցը լիարժեք հագեցնող, այլ՝ բարոզական ծրագիր, կառավարության եւ Ազգային ժողովի աշխատանքների գովազդում՝ նախ բուն լուրերով, աղա ավելի ծավալուն, բազմաթիվ իշխանական մեկնաբանների եւ փորձագետների՝ բարոզությամբ հագեցած խոսնության վագագաւած ամենորյա մեծ ռեմուրաժներով: Ինչո՞ւ են սյուժեները վերաբերում միայն իշխանական բաղադրականությունն ավելի լայնուեն եղ հասցեներուն, ինչու ոչ մի անաշար տեսակետ, իշխանական մուտքումը կասկածի տակ դնող կարծիք չի հնչում ոչ այդ ռեմուրաժներուն:

ներում, ոչ տանող լուրերում, ինչու առավելաբար անկախի համարում ունեցող անձերի աշխատանի, ստեղծագործության լուսաբանում չի կատարվում, ինչուս որ դարտավոր է անել հանրությանը ղատկանող հեռուստաեսությունը, այլ միայն որոշակի ցըշանակների եւ մարդկանց: Ըստ որում՝ անցյալում էլ էր այդուս, էլ ավելի վաղ անցյալում եւս (նախկինում որդես լրատվականի լրագրող եմ ասում), բայց այժմ այդ բոլորը կատարելության է հասցված: Աժ բնարկումներում խոսում են սուրբութարգմանության մասնագետ չինելու, չգիտեմ էլ ինչ երրորդական կարգի հարցերից, բայց գլխավորը շարունակում է մնալ անտեսված՝ ինչո՞ւ հասարակության ողջ դատկերն առկա չէ 3 1-ի եւ լրատվական, եւ այլ հաղորդումներում, ինչու էկրանին չկամ իրունքի արժեքավոր մասվորականներն ու արվեստի մարդիկ, ինչու են այդքան ծանծաղ, բովանդակային առումով խեղճ ու հրավիրյալ անհաների առումով այդքան անարժանահավաքանբովանդակ այդ եթեները:

Եթե ալիքներ՝ տելեզրամ, ինստագրամ, բուսանագրամ, միլիարդներ, միլիոններ, դրոֆեսիոնալիզմի եւ տեխնիկական վերազինումների մասին հավաստիացումներ, բայց ինչո՞ւ է այդքան եթեռում առկա ֆալսը, նայել չի լինում: Զինաստանը 10 միլիարդ դրամի դրամաշնորհ է սկզբ, որ ութերորդ ստուդիան կառուցվի, անգամ ծանադարի է կառուցվելու: Տն՝ լավ, է, ուզում են 100 միլիարդ դրամի դրամաշնորհ ստացել եւ ժամանակակիցից ուր ստուդիա կառուցվել, եթե այդ ստու-

Երկու դիմարկում՝ Հ1-ի եւ անձնագրերի մասին

դեպո՝ առաջին հայացից չերեւացող, բայց հաղորդումների վերջնադրյումում լավ երեւացող գրանցմության առումով: Են որ ասում են՝ մեզ մոտ խոսի, կարծիքների ազատություն է, չէ մի չէ՝ ծեզ համար ամենավանգավորն ազատ մարդն է, ոչ ընդդիմությունից-ոչ իշխանությունից լինելը, այսինքն՝ իշխանական, երկրով մտահոգ մտավորականը:

Ո՞ր երկրի բաղադրի են եղել արգախցիները

Կառավարության վերջին նիստին վարչապետ Փաշինյանն ասում էր, թե ՀՀ բաղադրիություն ստանալու համար արգախցիների դիմումների մեջ հոսք կա:

Այ ժեզ բան, ինչու արգախցիները ՀՀ բաղադրի չեն, նորանց ՀՀ կաղուու անձնագրեր չին տրված: Ինչ է դա նշանակում, ինչ գործընթաց եւ ինչի համար է սկզել, չէ որ այդ մուտքում կարող է բազմաթիվ հարցեր առաջացնել:

Ու տամ այդ հարցերը:

Ինչ է սացվում՝ Հայաստանն այլ երկրի բաղադրիներին սկզել է իր անձնագրերը փաստուն աղօրինաբար, եթե այդ անձնագրերն այսօր Հայաստանում չեն գործում: Մուր երկի բաղադրիներին է սկզել. ըստ մինչյանց տարածական ամբողջականությունը ճանաչելու բարձրածանության՝ Աղրեցանի փաստուն: Դուք հասկանո՞ւմ եք ինչ լեզու եք բացում:

Բացի այդ՝ ՀՀ կաղուու անձնագրի ունեցող արցախցուն դուք ժամանակավոր փախստականի կարգավիճակ եք սկզել, որը, ենթադրաբար չի կարող ունենալ ՀՀ նոր անձնագրի սացած արցախցին, այդիսուն նրան զինական պարագաներ դիմելու եւ իր ունեցվածի փոխհատուցում սանալու հնարավորությունից: Էլ չասած, որ նա նաև կարող է զրկվել Հայաստանում հակացվող նոյասներից եւ այլ հնարավորություններից: Արդյո՞ք միտուն միջազգային հայցերի համար դիմելու հնարավորության բացառում է, եւ ո՞վ է դրա շահառում:

Բացի այդ՝ ՀՀ կաղուու անձնագրի ունեցող արցախցուն դուք ժամանակավոր փախստականի կարգավիճակ եւ սկզել, որը մեթուն անձնագրի սացած արցախցին, այդիսուն նրան զինական պարագաներ դիմելու եւ եկաղաքական կառուցներ դիմելու եւ իր ունեցվածի փոխհատուցում սանալու հնարավորությունից: Էլ չասած, որ նա նաև կարող է զրկվել Հայաստանում հակացվող նոյասներից եւ այլ հնարավորություններից: Արդյո՞ք միտուն միջազգային հայցերի համար դիմելու հնարավորության բացառում է, եւ ո՞վ է դրա շահառում:

Արդյո՞ք այս գործընթացը չի նոյասն

թիւ նորան, որ արցախցիները երկիր եւ ունեցուի հնարավորությանը (որից փաստուն զրկված է ին նախորդ անձնագրությունը) արագործեն լին երկիրը, ինչ դեպու դա արել են ՈՐ բաղադրիություն ունեցու արցախցիները: Այդ միտուն էլ կա, չնայած բարձրածանությունից է դիմարկում կարծիքը:

Իսկ ավելի ճիշճան չի լինի իրավական կարգավիճակով օժտել ին արցախցիների ունեցած անձնագրեր՝ չզիտեմ, գուցե մի այլ, լրացուցիչ եղանակով (կնիքով, լրացուցիչ հավելվածով), այդիսուն վերը նույնած չարաջացնելով:

Արցախցի մեր հայրենականիցի վերաբերամբ իհմա ոչ թե հանգաւանական որոշումներ են դեմք, այլ համակարգված ու լավ մտածված ծրագրի առաջանական համամականիցի ին հետ:

**Ուսւ բաղաբական գործիչ, Ո՞Դ
Պետումայի ԱՊՀ-ի գործերով
հանձնաժողովի նախագահի ա-
ռաջին տեղակալ Կոնստանտին
Զատուլինը այսուես հայտարարել
է «Գովորիս Սոսկվա» ռադիոկա-
յանի երերում, անցած շաբաթ:
Նրա խոսքը ներկայացնում է
«Եվրասիա դեյլի» լրատվական
գործառնակառնուն:**

Զաղաքագետի խոսնվ՝ ՀՅ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը «Հայաստանում արդեն բոլորին բացառում է, թե Ղարաբաղը ռուսները հանձնեցին, ամեն ինչում Ռուսաստանն է մեղավոր, մենք դրա հետ կադ չունեն»։ Մեկնարանելով սա եւ անդրադառնալով իր դետության դիրքորոշմանը, Կ. Զատուլինն ասել է. «ՄԵՐ (Ռուսաստանի) գիծը, որին չգիտես ինչու սկսել ենք հավատարիմ մնալ իմ-որ փոկում, այն է, թե «այ, բանի որ Փաշինյանն ասաց՝ Ղարաբաղը Ադրբեյջանի մաս է, նա է զիսավոր հայը»։ Փաշինյանը հայ ժողովրդի Քռօմի դամբն է: Ինչ է, նա իրավունք ունի խոսել ողջ հայ ժողովրդի անունից, հաւկանես Ղարաբաղի անունից, որը Հայաստանը երբեք չի ճա-

Կոնստանտին Չատուլին. «Լեռնային Ղարաբաղի հայերի հետ կատարվածը ոչ մի տեսակետից արդարացված չէ»

Ուսասանցի ղազգամավորի խոսնկու «նման մոտեցման հետևանքում մենք թույլ ըվեցիմ մեր աշխ առաջ, մեր խաղաղապահ զորախմբի ներկայությամբ փասորեն արտասեւ հայ բնակչությանը Լեռնային Ղարաբաղի ղազական հողերից»:

«Ահա թէ ինչ ետի ունեցավ,- ասել
նա:- Մենք այնտեղ խաղաղապահնե
ուղարկեցինք, բայց նրանց ակտիվաց
նել հրաժարվեցինք: Մենք երկար ամիս
ներ հանդուժեցինք այն, որ Արքեզանը
Լաշինի միջանցի արգելափակում է
սարթել: Արքեզանը զգաց, որ կարող
անել այն, ինչ ուզում է եւ արեց այն
ինչ իննն ուզում է: Ուրիշ էլ ի՞նչ եթ
զում Կովկասում»:

Ուղիղությանի գրուցակիցը համոզ
մունք է հայտնել, թե «Փաշինյանն այս
դիսով փաստացի հրաժարվում է Ուղի-
սասանի հետ հարաբերություններից
եւ հայ ժողովրդին տանում է փակու-
ռի»: Նկատի ունի նաև ՀՅ Վարչապետի

արեւմբամես ձգտումները:

Սակայն դրս Զատուկինը միայն Փափական հիմքին կամ հայկական կողմին չի միակողմանի մեղադրում: «Մենք իմբ-ներս մեզ վախեցրիմ եւ խուսափեցինք իրավիճակի ծանարությունից,- նրա խոսքն է մեզ բերում լրատվամիջոցը:- Դեռանալով իրեն իրենց անուններով կոչելուց՝ մենք անհեթերության ենք հասնում: Եթի, կներեմ ինձ, Ոուսասանում դաշտունական անձն ասում է «գիտե՞մ, հայեր հեռանում են Լեռնային Ղարաբաղից, մենք դա ընդիհանուր առնամբ չենք ողջունում, բայց մեղավորներ փնտել դիմում չենք, մեղավորներ չկան», այդ հնչյուն մեղավորներ չկան: 20-րդ դարի սկզբին մեղավորներ կային, դա կոչվում է հայ ժողովրդի ցեղասպանություն, բայց 21-րդ դարին սկզբին մեղավորներ չկան: Եվ ովք է սա ասում. Ոուսասանի Ղաշնության

Съюзъ НС-БФОЗИ

→ 1 Կանցլեր Շուշը մեկ տարի առաջ Ուկրաինա-Ռուսաստան շազմական գործողությունների ահազ-նացող թափը նկատի առնելով, մեր նոր ժամանակը բնորուցեց «Եղաղարձա-ին» եղրով։ Որքան էլ անսուսաելի է սակայն այլ արիթրով գտնված բարձ-րենց այդ եղրը ստույգ բանաձեւում ե-այս օրերին Գերմանիայում՝ ազ ուժերի դեմք սեփական անփառումակ ան-ցյալ նկատելի Եղաղարձը։ Յայոց ցե-ղաստանության մեջ իր հանցակցու-թյան մասին Բունդեսթագի բանաձե-ռով հաստատվ, իսկ Շուայի մերժու-ստուժվանած, ցայսոր հրեաներին ու-րայելին ֆինանսական հատուցում-ներից չիրաժարվող Գերմանիան նորից դաշտում ճանաչված ոճիներից հրա-ժարվողների աղաստան, նորից է առե-ւսպում իր մեղսալից դամությանը և ախտով եմ ասում միգրաց կրկնում է։

Հրեաների դրսերի վրա սպասիկան նկարում, դղրոցներում անվտանգ է՝ առանց ոսիկանների խիս հսկողության, հակահրեական տրամադրություններն աճում են: Եթե այդդեպքերն աճնանաբնակ հայերը երկուորում էին՝ 2020-ի դատերազմի ժամանում, երբ սպասարկության նամակները էին ստանում «Գործ գայլերից», որոնց մասին ներփակությունների նախարարությունում, իրավադատական մարմիններն անուշտական են:

Կիրակի օրը նոյսինսկ գերմանական հոստիկանությունն է հաղաղել հայ ցուցաբերությունը և հաղաղելու գալ՝ թուրքի հետ հնարավոր առճակատումը կամախելու նոյածակով։ Ուսիկանությունը ճիշտ է՝ հայերն ու նրանց դաշտական կառուցիչ անդամները նախօրութենաց չեն ծանուցել, թե հանրահավաքան գումարելու, սակայն նրանց բացառությունը բնավ արդարացնող հանգամանք չէ։ Արդյո՞ք Բունդեսբաֆի բանակնեւը հատուկ դատախանատվությունը ինքաղում իրավադա հանձկարգի համար կամ՝ չի անարգվում գերմանական օրենսդիրի դատիվը, երբ Հայոց թեղասպանությունն իրագործողների ժառանգները գերմանիայում իրադարձակավ դդում են զնիերի հիշատակը թիտում, ուրանում։ Դասնային ոսիկանությունը դիմություն չափահանական է արտադրությունը և արտադրությունը համար կամ արտադրությունը այրուհամերձ համար կամ արտադրությունը այրուհամերձ է թաղաղեա Անդրեաս Հուլիսին։

**Եթե Գերմանիան չզսպի թուրք ժխտողներին,
հրեաների դեմ ատելությանը վերջ չտա,
Այինչւ դեմ պատժամիջոց չկիրառի, փոթորիկ կիսձի**

հոււշարձանը դաւագանող խմբից ան-
ըսպան է եղել նաև ամսալի լիրական:

Վիւրդների բարեկամությունը»:
Աքարուրի դասկերով, թուրքական
կամիր՝ արյան ծարավը խորհրդանուու
դրու փողփողացնելով կանգնել են ո-
ջիրը կատարողների թռուները՝ վերապ-
րդների ժառանգներին դեմ հանդի-
ման ու... ունում են զայլերի ննան՝ ցե-
ղասպանություն չի եղել, չեն արտ-
նի, որ հուշարձանն այստեղ կանգնու-
է» (Տ. Շ. 1992: 16, էջ 15).

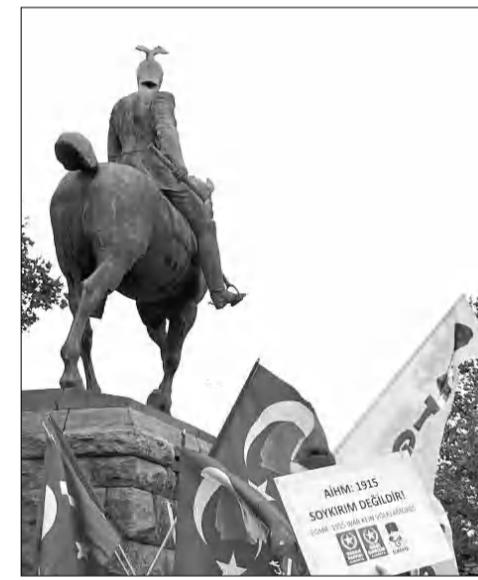
«Գործ գայլեր» ահարենքական կազմակերպությանն անդամակցողներ էին կան: Վերջինս ԵԽՍԿ-ի փոխնախագահի դաշտում «Գործ գայլերի» հիմնադրի՝ **Թյուրթչի** որդու ընտությունը ենթադրել է ամիս, որ Եվրոպամասուացել է իր արժեքային համակարգը իսկ ահարենքության մասին ներ դատարկեցնելու ունի (տես **«Ազգի»** 13-10-2023-ի մեր հրապարակումը-ԱՆ. Դ.):

Կահի Շթոլցենբախը (Kathy Stolzenbach) կիրակի օրվա զարգելի երեւույթին անդրադառնում է տեղական «Ջոյմեր Համաշանցայթ» թիրթում հոկտեմբերի 29-ի երեսոյան՝ հոդվածը վերնագրելով «Թուրք ազգայնականներն ուրանում են Ջոյնի Հայոց ցեղասպանության հուշարձակման»:

«Հշելով ցեղաստանությունը» նախաձեռնող խնդիր անդամներից Ավերհս Քիզերի իրազեկմանը, հայց են ներկայացրել ցուցի մասնակից բոլոր ազգայնանութերի դեմ՝ ատելությունը հրահելու, ինչու նաեւ Ցեղաստանությունը ժիսելու հաճար: «Մեզ համար անտանելի է, որ ցեղաստանությունը ժխտողներին, դա սուս համարողներին թույլ են տախս ցույց անել իհուղության վայրում»:

«Անասեկի վրդովեցնող է ուշադրության բացակայությունն այն ճարդականց հանդեմ, որ այստեղ աղոթում են լուս սգալ են ուզում իրենց սրբազնախնդիրի հիշատակին: Նման անհարգալից դահլիճ չեմ տեսել», քաղաքեա Յուլյեկի կարծիքն է արձանագրում ջյունի տեղական թերթը, նաեւ ներկայացնում վերջինիս գոհունակությունը, թե «քազմանարդ ներկայությունը պատմանց հոււածանը: Մենք միհետևարենք մեր ժողովրդակառությունը բարախանական նիստակրանար»:

Նույն օր՝ հոկտեմբերի 29-ին միջօրեից առաջ Գերմանիայի գյուղատնտեսության նախարար, Բունդեսբաֆի Հայոց ցեղասպանության ձանաշնչան 2016-ի քանաձեկի հաստաման նախանձախնդիրներից Զեմ Էռլեգեմիրը թուրֆ-գերմանական KulturForum-ի 30-ամյակին նվիրված հանդիսավոր ցերեկույթի ժամանակ հսակ դիրքորոշում էր հայութել թուրֆ ազգայնականների Վերաբերյալ: Նոր քառերով՝ քազմից են այցելել այս վայրին մերձակա «Այս աշխատավայրում առաջին անգամ է»:

ձանը, որ ամփոփում է Օսմանյան
կայսրության հայոց եւ այլ փոքրանաս-
նությունների ցեղասպանությունների

զոհերին: Երբ այնտեղ են լինում, միշտ
հիշում են **Տրան Գիտի** հետեւար
խոսքեր՝ եթե հայերը եւ այլ փորձամաս-
նություններ դեմ Թուրքիայում առ-
տեին, Վանը կիմներ Արեւելի Փարղզը:
Անհանդուրժելի է, որ այսօր թուրք ազ-
գայնականների խմբերը դայլարում են
այս հոււշարձանի դեմ: Նրանից Գերմա-
նիայի փողոցներում թուրքական ազ-
գայնականություն են տարածում: Այս-
տեղ ազգայնամոլությունը տեղ չի մնի,
ասել է Էղզրեմիրը: Նրա ելույթը ծափե-
րու է որունք Շերամացեր:

ԲԵԼԻԱՄԻՆ ՊՈՂՈՍՅԱԼ Հայաստանը դեմք է խուսափի արտաքին քաղաքականության դիվերգիֆիկացիան հակառուսական մարտավարությամբ փոխարինելուց

2020 թվականի դարաբարյան դատարանի օրերից սկսած դիվերգիֆիկացիան (քազմակողմանիությունը) հավանաբար ամենագործածական եղրույթն է դարձել Հայաստանի առաջարար արտաքին քաղաքականության նախարարությունը: Բայց դեմք է հաշվի առնել, որ Հայաստանը նաև քազմակողմանի քաղաքականությունը որդեգրել է դեռ անկախության առաջին տարիներից սկսած: Ուստամբանի հետ ռազմական դաշնություն կնելուն գործադրության՝ Հայաստանը ձեռնամուկս է եղել գործընկերական հարաբերություններ ճշակել եւ Եվրոմիության, եւ ՆԱՏՕ-ի հետ:

Նոյեմբեր

-Այսա, Ես ինչ լավ երեխեք են, շնորհու...

«Ես ես սարդին՝ դեռ աղ-

տում եմ, թե ինչ սիրում բան է

թատրոնը, այ մարդ, օժմելու

սիրում է: Ես սարդին՝ ամեն օր

սիրահարվում եմ եղ սիրու-

մին», - մեր վերջին հարցագ-

րույցի ժամանակ ասաց Վար-

դել:

Զգիտելին, կամ չէին ուզում

գիտենալ, ընդունել, համա-

կերպել, որ նա վերջին օրերն է

աղորում երկրային լյանում:

Դժվարանում է նստել, թիկն

եր սկզբ իր թախտին, ծանր է

ընջում՝ ինցով:

Ասաց՝ բանի

համար անձնում է ինչ

անհարությունը:

«4 տարի բեմադրեց: Երկար

բեմադրեց:

Այն ժամանակ զարմանում է ինչ ինչո՞ւ այդ-

բան երկար:

Յերսու տիկնիկա-

գործ է: Նա տիկնիկներ է սար-

ում ու բաժանում բոլորին:

Տիկնիկները դատաստում է

բախսնորդներն,

որմեսն ամեն նոր ին-

չի է ինչ ներկայութեան էլե-

և դժվար:

Արման, Նարինեն, Տարել,

Վարշամը,

Գագիկը, Միհրանը

... բոլորին ասում է՝ երե-

խեն: Նրան էլ թռան դես

տիկնիկը նաև է՝ բախսնոր-

դն աշխատում «իր տիկնիկ»՝

այս ներկայացման վրա, որ-

մեսզի անթերի լինի, կատա-

րյալ լինի ու այդուն անթերի-

կատարյալ՝ այն նվիրի-թողնի

մեզ»՝ դատմեց Յամազգային

դեմական թատրոնի դերասան

Արման Նավասարդյանը,

որին դեռ ուսանող ժամանակ-

ներից է Սոս Սարգսյանը նկա-

տել, «աճեցրել» ու բերել իր

թատրոն:

Արմանին ասացի՝ գիտե՞ս

Վարմելու ինչ ես ասում ո՞ւ մա-

սին: Ծիծաղեց՝ իմ մասին

բասին:

Այն ժամանակ ընդունակությունը

է հայ մեծ երգահանի այցը Բուր-

գերի երկիր, երբ նա դեմական հրաւերով

գտնուել է Եգիդոսոսում՝ Կահիրի Սիմ-

ֆոնիկ նուազախմբի հետ դեկավարելու

համար իր ստեղծագործությունները:

Աւագեան արդեն իսկ «Արամ Խաչա-

րեանի Եգիդոսոսին» արդեն իսկ «Արամ Խաչա-

րեանի Եգիդոսում» արդեն իսկ «Արամ Խաչա-

ԱՐԵՎԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ-ՍԱԼԼԻՆ - Էստոնացի գրող Կալլե Կաստերը (ծնված 1952 թվականին Տալլինում) պարտել է Swets ուղարկումայլարանի ռուսական բանասիրության բաժինը Եվ Մուսկվայի սցենարիստների եւ ռեժիսորների բարձրագույն դասընթացները։ Նեղինակ է յոթ բանաստեղծական եւ մոտ խան արձակ Շողորվածումների, մի շարք բաներախաղերի եւ կինորենագրերի (էստոներեն եւ ռուսերեն)։ 1996 թվականին նորագործին վերը՝ «Զո՞ն առավոտյան մենությանը», արժանացել է մերժանակի նոր կետերի մրցույթում։ 2002-2014 թվականներին գրել է «Բուրհամաներ» էլեկտրոն ուժ հասորով, որն արժանացել է Տանսարեկի անվան մերժանակին, որը բարձրագույն է հինգ տարին մեկ վերջ ժամանակաշրջանում։

Կալե Կաստերը Դայաստանի հետ
կապված է ընորհիվ այն բանի, որ ա-
նուանն էր ռուսագիր հայ գրող **Գոհար**
Մարկոսյան-Կաստերի (1949-2015),
որի ստեղծագործությունները թարգ-
մանվել են Եվրոպական բոլոր հիմնա-
կան լեզուներով (հայերեն լույս է տեսել
«Պեճելողեն» վետրը 2016-ին) **Կարինե**
Խոդիկյանի թարգմանությամբ):
Կաստերի «Դրաօքը» ռուսերեն վետրը
մշկված է Գոհարի հիշատակին եւ
2017 թվականին առաջարկվել է «Ռու-
սական Բուլետ» մրցանակին:

-Սիրելի Կալե, ճակատագիրը ձեզ կաղեց հայ ժողովրդի հետ, եւ ես կցանկանայի սկսել մեր գրուցք աշանդավոր ու անմռունալի Գուհար Սարկոսյան-Կաստերից, որի ստեղծագործությունները տարիներ շարունակ հաճույքով կարդում եմ եւ որի ընորհիվ ես նաև որոշ չափով աշանքացա ձեր ստեղծագործությանը: Ինձ բախս չի վիճակվել հանդիպել Գոհարին, բայց նրա գրական ոճից երևում է, որ նա երուժիս, հեգանաքան, սրացավ, նուրք հումորի զգացումով օժշված անձնավորություն էր: Նրա հերոսուհիներից մեկն ասում է, որ Գոհարի նախադասությունները «գետի ղետ են... սուզգում ես նեզը ու թեզ տանում է, տանում, անհայտ է՝ կլողաս, թե կիսեղդվես»: Քետարքրական է, նա նո՞ւյն կերպ էր բանավոր ծեւակերպում եւ արտահայտում իր մսերը՝ «գետերով»...

-Նախ, հարգելի Արծվի, թույլ սկեբ իմ
ցավակցությունը հայտնել Արցախի
ողբերգության կաղակցությամբ։ Կի-
սելով ձեր ցավը, ես, այնուամենայ-
նիվ, վստահ եմ, որ ձեր ժողովուրդը, որն
անցել է նման հժվար փորձությունների
միջով, հայրահարելու է Աերկան, որի

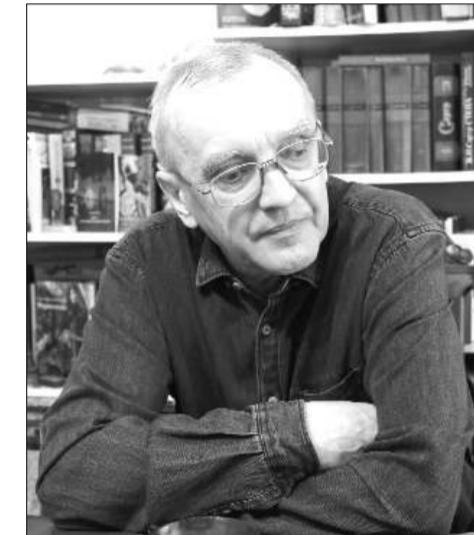
Համար ձեզ բոլորի ուժ եմ ճաղթում։ Քիմա՝ Գոհարի մասին. Դոյլ իրավացի եի, նա ոչ միայն տաղանդավոր էր, այլև չափազանց եռուդիք։ Ես սովորություն ունեի որեւէ հարցի դաշտաւանը փնտելիս, նախան հանրագիւտարաններին մոտենալը, հարցնել Գոհարին, եւ սովորաբար դրանից հետո պիրն այլևս դեմք չէր։ Գոհարի հայրը օրեւային երգի, բայ Կառլոս Մարկոսյանը, մոլեռանդ գրքանը էր, նա ապավանդ էր մի հոյակապ գրադարան, որով մեծացել էին Գոհարն ու նրա ույուղը՝ Յամիկը (բայեւտագետ Յամիկ Մարկոսյան - Ա. Բ.): Գոհարը սիրում էր հայուսակը վետե՛ Շահամը, Օքանը, Օքան

Եր հաստվոր վեմեր՝ Բալզակ, Զոլա, Շնչղես նաեւ գիտաֆանուասիկա, Կարդում էր այդ ժանրի ամեն ինչ, ինըն լ գրել է «Բետայի չորրորդ» ֆանտա- հիկ էլողեան: Նա բաշատեյակ էր լուսնությունից ու հաևկապես հե- տաքրքրված էր Յին աշխարհով, ասս հո-

թին ի վերջո ծնեց «Սիկեմեռում, ոսկով առաջ» վեճը Յին Յունաստանի ժամանակաշրջանի, Srnjawկան դատարազմի, Ազամեմնոնի եւ Կյիսեմնեսրայի, Կասանդրայի եւ Orteusտեսի մասին...

Երբ մենք առաջին անգամ եղանք հ-
տալիայում, Գոհարն իմ ուղեցույցն էր
հիմնվելով իր կարդացած գրերի վրա՝
նա արդեն զիտեր, թե ինչ է մետք ժամանել
առաջին հերթին: Կյանքի վերջում նա
սկսեց գրել համայնայի ուղեցույց, թենիւ
կիսա մնաց, բայց ես ավարտեցի այն
եւ հուսավ եմ, որ այս զիրքը ժուտով
կիսամի ընթերցողին:

Բայց բացի այսպիսի «ընդհանուր» էրութիղիայից, Գոհարը, որպես թժեկ թժկական գիտությունների թեկնածու ուներ նաև հատուկ գիտելիքներ, որոնք անհասանելի էին «հասարակ» մահկանացուներին: Նա լավ գիտեր անտոնիա, իինիա եւ կենսաբանություն եւ այս անբողջ գիտելիքները, գումարած թժկական փորձը, մեծաղես օգնեցին նրան գրական աշխատանքում Նա կյանթին նայում էր այնպես, ինչ ուներ թժեկներն են նայում՝ սրափ:

Դուք իրավացի եք նաև հեզմանիի հարցում. Այն, սա Գոհարի հիմնական գրական ինտոնացիան է եւ, ընդ որում շատ հազվադեռ ուս գրականության մեջ:

Սակայն հաղորդակցության մեջ Գոհարը համեստ էր ու զուտը: Նրան իսկապես ոգեւորված տեսել եմ միայն մեկ անգամ, մեր մեկաբարյա բաժանումից հետո, ինչը եղակի էր: Նա մենք-ներ էր Ֆրանսիա՝ գրական փառատոնի որի վեցում մենք համդիմեցինք Փարիզում: Նա այնքան շատ բան ունեցած էր (նա այդ փառատոնի ուսուցրության կենտրոնում էր), որ նա խոսն իսկապես մոլեգմում էր լեռնային գետի մեջ, այնքան որ Ես նույնիսկ մտածեցի, որ հավանաբար Երիտասարդ արիներին նա շատ ավելի իմարտկված է եղել, քան իհմա...»

-Ծա հնարավոր է... Կալե, դու
այն հազվագյուտ էստնացի գրող-
ներից եք, որն մայրենից բացի
շարունակում են նաև ռուսերեն
գրել: Բայց ռուսերենը Բալթյան եր-
կրներում եւ հասկաղես էստնաց-
յում վաղուց արդիական չէ: Ինչու
դժու են ձեր գործընկերներն ու ըն-
թերցողները վերաբերվում ձեր ռու-
սացիր կարողությանը: Մեզանում
օրինակ, այդ երեւույթին հաճախ
անբարեհած են վերաբերվում: Սա-
կայն ես համամիտ չեմ, որ լավ կի-
ներ, եթե Նարինե Արգարյանն իր գր-
երը գրեր ոչ թե ռուսերեն, այլ հայե-
րեն:

Ես սկսեցի ռուսերեն գրել համեմատաբար վերջերս՝ ութ տարի առաջ, եւ ինչուս ասում են, «հարգելի դաշտառներով»՝ Գոհարի մահից հետո կորցրի ոչ միայն սիրելի կնոջը, այլև թարգմանչուիհոս: Ի՞նչ անել: Ես չհամարձակվեցի անհօպակու ամօնելու

ռուսերենի, բայց հաջորդ վեպս՝ «Դրամը», զուգահեռ գրեցի Երկու լեզուներով՝ ռուսերեն եւ էստոներեն: Ավարտեցի ու նորից մշածեցի՝ որտեղ հրադարակել: Էստոնական բնադրասությունը շատ զայրացկու է, ես դրան սովոր եմ, բայց Գոհարի հիշատակին նվիրված այս վեպը ես չի ուզում գրականության մեր «զայլերի» երախը նետել: Եվ այն ուղարկեցի Սանկտ Պետրուսի «Զգեզգա» ամսագիրն, որտեղ տղագրվում էր Գոհարը, երեմն էլ՝ ես: Եվ շատ զարմացա, երբ վեպը ոչ միայն տղագրվեց, այլև արժանացավ ամենամյա Մրցանակի եւ առաջադրվեց

«Ուսական Բոլեր» անվանակարգությունից հետո սկսեցի դարբերաբար ռուսերեն գրել: Իսկ ինչողև են ին էստոնացի գրոծընկերները վերաբերվում դրան... Գրողներն իրականում չեն սիրում մյուս գրողներին, ուստի, անենայն հավանականությանք, զրդարտում են, բայց միեւնույն ժամանակ նախանձում են: Ո՞վ չի ուզո՞ւ ունենալ այդքան մեծ թվով ընթեցողներ:

-Մի անգամ ձեր մասին ասել ե՛,

կալե

թե աշխարհայացնով կոսմոդոլիս
Եվ, իսկ խառնվածով՝ այլախոն:
Այդուհին Եվ մնում նաեւ անկա՞խ
Եստոնիայում:

-Գրողի համար, կարծում եմ, այլախոհությունն անփոխարինելի հատկանիշ է: Ինչը՞լ գրել այն, ինչ բոլորն արդեն գիտեն: Պետք է փնտել այն դիմանկումները, որննցից ոչ ոք աշխարհին

չի նայել թզմից առաջ, իսկ սա այլախոհություն է: Իսկ կոսմոլոգիչքզնը գրողին չի վճառում, թույլ է տակիս նրան չսահմանափակվել սեփական ազգի նեղ խնդիրներով, այլ տեսնել աշխարհն իր աճբողջականության մեջ: Ուրիշ բան, որ մեր աշխարհը տարատեղ է, եւ այնտեղ կան ինձ խորք ուսաբաներ: Օրինակ, ես չեմ կարող չզայրանալ այն արգելմերի վրա, որն ոցով այլ կրոնները սահմանափակում են արվեստագետներին: Ես սարսափով եմ նայում կանանց, որոնք դարձյալ կրոնական դահանջներից ելնելով սիդոված են ծածկել իրենց դեմքերը: Եթե սա նվաստացում չէ, աղա ի՞նչ է: Այսդիսով, ես այս առումով կոսմոլոգիչ չեմ, այլ եվրոպացի: Ինչորիսին, ի դեմ, Գոհարն էր: Իր վերջին՝ «Փարիզն այնինք գեղեցիկ էր...» վեղում (վերջերս լույս տեսավ Սոսկվայում՝ «Դանդիլում մետրոյում» արձակի ժողովածուում), նա նկարագրել է Եվրոպայի ողբերգական աղաքան, որտեղ մուսուլմանները հարձակվում են Ֆլորենցիայի, Լուսի վրա...

- Հուսանց, որ դա կմնա սոսկ մռայլ
հակառատողիա... Կա՛լե, ձեր «Տր-
դաշի կյանքը» դասմվածում գրել
եմ. «Գրողի հաճար կա միայն նեկ
աշխարհ՝ իր ներաշխարհը, որը նա
կարող է զարգացնել, իդկել եւ տե-
սանելի դարձնել»: Բայց կարո՞ղ է
այս աշխարհը գոյություն ունենալ
առանց արտաքին ապահովերի:

թյունն ու զուգադրումն է: Իմ ամքող արձակը հիմնված է այս սկզբունքի վրա, ես միշտ համեմատում եմ ու զուգադրում, համեմատում ու զուգադրում: Բարեբախտաբար, համեմատելու (Եւ զուգադրելու) բան ունեմ. Ճակատագիրն ինձ հազվագյուտ հնարավորություն տվեց ներսից ուսումնասիրելու երկու հասարակություն, երկու ճշակույթ՝ հայկական եւ էստոնական: Ավելացնեմ ոռևասականն ու իշալականը, որոնց ես ոչ շատ, բայց ծանոթ եմ, եւ ձեռք է բերվում ստեղծագործելու հարսագույն նյութը. գրի՛ ինչքան կարող ես:

-1999 թվականին գրվեց, որ Էսն-Նիայում ամեն օր տասը զիրֆ է հրա-սարակվում: Նախանձում եմ: Սա նշանակում է, որ զրի դահանջարկ կա: Այդուհե՞ս է նաեւ 2023 թվակա-նին:

-2023-ի մասին չգիտեմ, բայց 2019-ին կարդացի, որ 3600 անուն գիրք է տպագրվել: Այսինքն՝ նույնութեա օրական մուտքագրութեա անուն գիրք: Բայց տպագրութեա նվազել է: 2004 թվականին էտոնիայի յուրաքանչյուր բնակչի

Կասպեր. համար տղագրվել է մոռավորացնելու չորս օրինակ, իսկ 2019 թվականին՝ 2,5 (խեղճ երկու կես եղած գիրք, զոհ՝ վիճակագրության): Պետք է հաշվի առնել նաև, որ ավելի ու ավելի շատ մարդիկ են կարդում էլեկտրոնային գրեթե, թեև դրամի, ին կարծիքով, տեղեկագործությունը ստանալու միջոց են, ոչ թե գեղագիտական հաճով:

-Նոյն 1999 թվականին էտոնական գրական ամսագրի խմբագիր Ուղո Ուցբոն ասել է, թե էտոնական գրականության մեջ գերակշռում է դուսմնողեն անորոշությունը: Եթե համաձայն եֆ նրան, այս անորոշությունը հայութաբարձի՞ է այսօք:

-Ես ի վիճակի չեմ այդ հարցին դատախանել, լավ չեմ տիրապետում էստոնական ժամանակակից գրականությանը: Դրա համար կան դատապահներ: Տասներկու տարի շարունակ, երբ գրում էի «Բուրիդանները», գործնականում գեղարվեստական գրականություն չէի կարդում: Էլորդեան ընդգրկում է ողջ խաներորդ դարը, կան բազմաթիվ դատամական կերպարներ՝ Լենին, Սալյին, Չիլտեր, Մոլոտով, Ռիբենսրոդ եւ այլն, հետեւարար, որդեսզի ընտելանայի այս սրիկաների թե դարաշրջանին, թե անձնական կյանքին, ես դեմք է կարդայի հսկայական ժամանակությանը դատամական գրականություն, հուշեր եւ այլն. գեղարվեստական գրականության համար ժամանակ չէր մնում:

Հետո, ավարտելով եղողեան, որուց-
ցի առաջին հերթին վերընթերցել դա-
սականներին, իսկ դրանից այդ դասա-
կանները, շատ-շատ են: Այդպիսով, ես
կարդում ու կարդում էի: Բայց սա
նույնութեան օգտակար եղավ. ես ոչ
միայն կարդում էի, այլև նույններ էի
անում, իսկ հետո այդ գրառումները
դաշնում էին էստեներ: Այստես ծնվե-
ցին Շեխմիհրի, Պուլէկինի, Զոլայի,
Մողասանի, Պրուսի, Բումինի, Ռե-
մարկի, Գրինի եւ այլոց մասին էստենե-
րը: Եվ մի դահ Օլգա Ամինովայի՝
«Ֆլորենտիում» գրական գրժակալու-
թյան սնօրենի առաջարկով, որը ներ-
կայացնում է ինձ եւ Գոհարին Ռու-
սաստանում, ես ի մի բերեցի այս էստե-
ները եւ հրատարակեցի առանձին գր-
քով: Այս լույս է տեսել գարնանը, Մուկ-
վայում՝ «Ռուզբան» հրատարակչու-
թյանը եւ կոչվում է «ՌՎ Թիշի լուցներ
նրանց»:

-Հայ-էստոնական գրական կաղերի դասմությունը կարծ է, բայց հետաքրքրական: Խաչառուր Աբովյանը սովորել է Swartsovi մ, այսպես կոչված «Եստոնական երգեր» են գրել Կահան Տերյանը եւ Ալեքսանդր Շատուրյանը, իսկ մեծ գրող Կոստան Զարյանը գրել է «Ես մտա Տալլին ուրախ բայլերով» բանաստեղծությունը, իսկ Այն Կաալետը, Այրա Կաալը եւ ուրիշներ բանաստեղծություններ են նվիրել Հայաստանին: Սակայն հայ-էստոնական գրական հարաբերությունների դասմության մեջ առանձնահատուկ տեղ են գրավում ձեր կյանքն ու ստեղծագործական միությունը Գոհար Մարկոսյան-Կասմերի հետ: Ինչպես ասել եմ, ձեր «Տրդափի կյանքը» դասմվածքում աշխարհին նայում եմ ոռւսագիր իսկ գրողի աչերով, այսինքն՝ բավական խորը թափանցել եմ հայերի էության ու հոգեբանության մեջ...

-Յուրաքանչյուր ազգ, ինչպես վաղուց եմ նկատել, աղրում է իր դատմական ժամանակաշրջանում: Քայերը

մի ղատնություն գրեցի մի ռուսի նա-
սին, որն ամուսնացել էր Էստոնուհու
հետ եւ նրա հետ տեղափոխվել Էստ-
ոնիա, որտեղ նրան ծուռ էին ճայում: Հե-
տո գրեցի մի դերասանի նասին, որն
ընկնում է ՊԱԿ-ի ծովակը եւ դառ-
նում է «գործ սկիզ»: Այստեղից, ինչ-
դեռ հասկանում են, միայն մեկ բայլ է
մնացել մինչեւ «Վշարանիք» ռուսա-
գիր հայ գրողը: Նա իրեն ոչ մի տեղ սա-
նը չի զգում՝ ոչ Երեւանում, որտեղ բո-
լորդ կարծում են, որ հայը դարտավոր է
գրել հայերեն, ոչ էլ Մոսկվայում, որտեղ
նա «կովկասյան ազգության մարդ է»:
Այս, ես կասեի, եգիստենցիալ իրավի-
ճակն առաջացնում է բուռն արձա-
գանք՝ մարդու սկսում է ավելի խորը
մասածել տիեզերի մասին, գալիս է շա-
սերի համար «արգելված» մսերի: Այդ-
դիսի մարդիկ եթե նույնիսկ սխալվում
են, կյանքն առաջ են տանում:

գեւորկյուն չառաջացրեց ոչ այսեղ,
ոչ այնտեղ: Osur է, ազդեցություն չի
թողնում:

Փոխաբենը ազդեցություն թողեց «Դայուիհները» վիդակը: Յուրաքանչյուր ազգ հավատում է, որ իենց իրենց են ապրում «այսօնս, ինչորս ողեժ է», եւ այն, որ ես համարձակվեցի որդու դրական օրինակ բերել հայկական կենսակերպը, շատերին վրդովեցեց: Դրա համար ես զոհ եմ:

-ի դեմ, լիովին համաձայն Եմ «Դայունիները» փայլուն վիտակ-էս-սեռում ծեր հրաշալի ծեւակերպմանը. «Եթե ես սիդղված լինեի համառու սահմանել հայ կնոջ էությունը, կընտրեի «ուժեղ թիկունց» արտահայտությունը:

-Ծնորհակալություն հաճոյախոսության համար: Յայ կինը դարերի ընթացքում հղված գոհար է: Յայուիի հետև ու հանգիս չեն դառնում, նրանք բազմաթիվ սերունդների դասիարակության արգասին են: Իհարկե, ոչ բոլոր տղամարդկանց է դուր գալիս, որ հայուիիներն այդքան դժվարանաշենիք

տաղաքի ճարտարապետությունը,
մարդիկ եւ էլի շատ բաներ: Մայրա-
քաղաքի Երիտասարդ հայութիները
շատ դատաստակած են շփվել ան-
ծանոթների հետ, ինչը, ինչորու իրա-
վացիոնրեն նկատել եք, չկար խորհր-
դային տարիներին: Ինչորու այլեւս
չկան Երեւանյան միկրոպատրուս-
ները, որոնց գոհարն անվանել է
«բանտախցեր անիվների Վրա»...

- Հայաստանի իմ սիրո երկիրն է: Ես սիրահարվել եմ Հայաստանին դատա-նեկության տարիներին, սարսափելի է ասել՝ ավելի բան կես դար առաջ, եր երեան եկա Պոլիստեսնիկական ինս-տիտուտում ժողովուրդների բարեկամու-թյան փառատոնի ուսանողական դատվիրակության կազմում: Հետո, ինչողևս հաճախ է դատահում դատա-նեկան սերերի հետ, այդ զգացումը սկ-սեց կամաց-կամաց ճարել, եւ միգրուց խոյառ կիսամրե՛ քողնելով միայն անդառնայի կորածի մի թերեւ, ժոուր հետք, եթե ես չհանդիմեկի Գոհարին: Հետ ամեն ինչ նորից քանիկվեց: Մինչ օրս գորովանենով եմ հիշում մեր ամուս-նության առաջին տարիները, երբ եր-բեմն մի բանի ամսով մնում էիմ երե-անում՝ նրա ծնողների տանը: Դիշում եմ Կոմիտասի փողոցը, որով իջնելիս, նախկին կահովի խանութի մոտ հա-կարծ տեսնում էի հորիզոնում երեւա-ցող Մասիսի ձյունոց գագարը: Դիշում եմ զբոսանները բաղադրում, հանդի-դրումներն ընկերների հետ, ճամփորդու-թյունները Սեւան, Աչսարակ... Ու ան-լոյս երեկոները՝ թարթող մոմերով եւ ընթրիֆները, որոնք դահկում էին վե-ճակների կողմի տակ, ու տաք մնան: Այստեղ են անզեյ իմ լավագույն օրեր:

Իհարկե, Երեւանը փոխվել է, կորցրել է այն առանձնահատուկ ինտելեկտուալ հմայքը, որ ուներ՝ ընորհիվ բազմաթիվ գիտնականների ու արվեստագետների: Նրանցից շատերը հեռացան, ոմանք Ռուսաստան, ոմանք՝ Եվրոպա, ոմանք՝ ԱՄՆ, բայց նույնան թվով նորեր չհայտնվեցին, ինչի համար ժամանակ եւ դայմաններ են դեմք: Գոհարի մահից հետո եւ երկու անգամ եղել են Երեւանում, եւ վերջին անգամ ինձ հետ դասահեց մի բան, որը նախվինում չէր կարող լինել. նատեղի ասխի, որի վարորդ ռուսերեն ոչ մի բառ չէր հասկանում:

«Նայասպանն իմ սիրո Երկիրն է»

Կալե Կաստերը Եւ Գոհար Մարկոսյան-Կաստերը Հայաստանում:

կան հայրենասեր, իմ կարծիքով, նա է, ով իր հայրենակիցներին ասում է ճշմարտությունը, թեւ նրա համար դա, ինչոր գրել եմ մի բանաստեղծության մեջ, «ֆիշ օգտակար, իսկ երեմն. նույնիսկ վաճագավոր է»: Մյուս կողմից, ես, իհարկե, հասկանում եմ, որ այլ ժողովրդի մասին գրելը ռիսկային է, եւ ներդություն եմ խնդրում, եթե ինչ-որ մենակի միջամտություն է առաջանալ:

-իսկ ձեր հայ հերոսներն ու մոտիվ-ները որբանո՞վ են հետաքրքրական էտսնացի եւ ռուսալեզու ընթեր-ցողներին:

-Ընթերցանությունը ճանաչողություն է: Կարդում ենք, ու ենթագիտակազորեն անընդհատ վերը համեմատում

սալը», որը համար ցցվելքը ավարկան բան է: Իմ Տրդաշին ընթօնումով էին Վերաբերվում Եստոնիայում Եւ Ուլսատանում, բայց Վերը մեծ ո-

ԵԱ: Դուք նեցիք իմ Տրդակին, նա ա-
զատ հարաբերությունների ջատագով
էր: Եվ դա հասկանալի է, բանի որ երի-
տասարդության տարիներին մենք՝ տղա-
նարդիկս, տենչում ենք սիրային հաղ-
թանակներ. որքան շատ՝ այնքան լավ:
Դայերի համար նման երազանների հ-
րականացումն ավելի դժվար է, բան էս-
տոնացիների կամ ռուսների համար:

Եվ, այնուամենայնիվ, կայուն ընտանիքը հասակած է: Իսկ կայուն ընտանիքի հիմքը կնոց հավատարմությունն է: Տղամարդը չի կարող արդյունավետ աշխատել, եթե սիհոված է անընդիւա մտածել, թե կինը ինչ ուղարձանում իրեն:

Ինձ համար հետաքրքրական է տեսնել, թե ինչ է լինելու հայ կինը նոր ղայ- մաններում, երբ արեւնյան հասարա- կության ազատ բարենքը լուրջ մարտա- րավել են նետել նրանց: Կաշունակի՞ տինել «ուժեղ թիվունիք»:

-Անձամբ իմ կարծիքով՝ արեւմ-
յան բարերը կարող են նրանց մե-
ծամասնության վրա ազդել որոշա-
կի դրական առումով... Կա՛լե, կար-
ծում եմ, որ Գոհարից հետո ձեզ հա-
մար դժվար է Հայաստան այցելելը,
բայց հետաքրքրական կլինի իմանալ
ձեր կարծիքն այսօրվա Երևանի մա-
սին, որը դուք անվանել եք «20-րդ
դարում կառուցված ամենագեղե-
ցիկ բաղադր»։ Այսօր շատ է փոխվել

**-Միզուցեան ամրիքահայ հայրենա-
ցինեան**

-Միզուցե... Որու ժամանակ առաջ սկսեցի մտածել, թե օր ծերության չտղափոխվե՞ն արդյոյն Երևան: Հայրը միայն այն չէ, որ ես սիրում եմ Հայաստանը, այստեղ են աղբում իմ ամենամերիմ ընկերներից երկուազ, որոնց հետ ընկերացել եմ իմ առաջին այցելության ժամանակ՝ 1971 թվականին. Մեկը, որի հետ սովորել եմ Սովորական սուբյեկտական դասընթացներին, ինչն նա է ինձ ծանոթացրել Գոհարի հետ: Այստեղ է եւ Գոհարի հոյերը, որն այժմ իմ հոյերն է, եւ նյոււս հարազաները... Ավաղ, դժվար է այդ փայլ իրականացնել, ինչը, վախտենում եմ, երազանք է:

-Կամ գուցե ամենելին էլ չմնա Երազանք: Դուք միշտ բարով համեցեք Երեւան, որտեղ կիմա եւս մեկ բարեկամ ունեք: Ծնորհակալություն գրուցի համար, հարգելի Կալլե: Յուսով եմ, որ Գոհարի եւ ձեր ընորհիկ հայ-էստոնական գրական հարաբերությունները կտարունակեն առօրունու:

-Ծնորհակալություն Գոհարի հետ մեր
աշխատանի հանդեպ ձեր հետարքու-
թյան հաճար, սիրելի Արծվի: Դաշողու-
թյուն ձեզ...

ՀԱՍՏԻԿ ՍԱՐԳԱՅԱՆ

Արվեստաբան

Հայ ժամանակակից երածությամ VII փառատնի օջանակներում Հայաստանի կոմոդիսների միությունում կայացած համերգին «Նովա» երգչախմբի կատարմամբ հնչեցին հայ ժամանակակից հեղինակների խմբերգային ստեղծագործությունները։ Երգչախումբը նորեր կազմավորել եւ ղեկավարում է Կոմիտասի անվ. կոնսերվատորիայի օջանակար, Սայաթ-Նովայի անվ. երածական դրոցի ավագ երգչախմբի խմբավար, ազգությամբ դարսիկ Կարեն Ամիր Լաքիֆին։ Կատարված ինը ստեղծագործություններից չորսը հոգեւոր թեմաներով էին՝ **Աննա Դակորժանյանի** մեսսայի ավարտական՝ 6-րդ մասը, **Աննա Ազիգյանի** «Բան ձք», **Սարշին Խորյելյանի** «Խոսի առ Ասված», **Արտեն Դարությունի** «Ավե Մարիա» երածական փորեածավալ կտավմերը։ «Աշխարհական» թեմաներով էին **Վահե Դայրապետյանի**, **Դայկուհի Դակորժանի**, **Ժիրայր Շահրիմանյանի**, **Արմենուհի Կարապետյանի** ստեղծագործությունները՝ վերջին երեի երկերը հայ բանաստեղծների խոսերի հինանվագած ժայռապատճենի ամերիկացների կոմոդիսնոր Սարի Սարգսյան - Զինկեզյանը։ Ներ բառասուն տարի առաջ գրված «Թազգոր բարով», «Բե՛ր, ձեռոր համբոււեմ, մայրիկ», «Հոփ գյուղայրու» խմբերգերի շարի կատարումն ինձ հիշեցրեց 2021 թ. սեմտեմբերին կոմոդիսնոր հոբելյանական համերգը, որին դարձյալ հնչեցին այս գործերը՝ Դնագույն երածության «Տաղարան» համույթի մեներգիչների բառամասուր։

Կոմղովինոր Մարի Մարգարյան -
Զինկեզանի ստղծագործությունը թե
համառուակի բնութագրենի, սիրո,
հայրենանվիրության, կանացի նե-
րանձնական զգացողությունների մա-
սին է՝ իր մաժի թոշչի սեփական դաս-
կերացումների սահմագծումներով։ Ար-
մասներով այնքափեցի, ծնունդով՝ Ե-
րեալից՝ Մարին Երեալի Կոմիտասի
անվ։ Կոնսերվատորիայում ուսանելու
պարտին տեղափոխվել է ԱՄՆ՝ չմո-
ռանալով, սակայն, իր ընտած մաս-
նագիտությունը, իր անվանի ուսուցիչ
ների և կած դասերը։ Ստեղծել է բազ-
մաժան գործեր՝ սկսած մանկական
երգերից մինչեւ օրմաններ, արքե-
գործինների համար գրված դրեմներ,
անսամբլային կատարման համար նա-
խատեսված դրեսուդներ եւ ֆուզաներ։
Իր հորելյանական համերգին, որ կա-
յացակ Երկու տարի առաջ Երեալում,
կատարվեցին իր ստղծագործություն-
ներից, թերեւ, ամենացայտունները
թե երաժշտական առողջություններից՝
կային լեցունության առողջություն։ Իր հո-
րելյանի նախօրեին՝ 2021-ին ընդուն-
վել էր Հայաստանի կոմղովինորների
միության շարքերը, ինչի մասին խո-
սում էր համեստներ՝ որդես իրեն Տ-
ված մեծ հնարավորություն՝ «թեւեր»
պետի լայն բանալու եւ իրեն ստղծա-
գործական աշխատանքին նվիրելու ա-
ռումով։

Հորեցյանական համերգի մեկնարկին Մարիի ասած համառող խոսից հիշողությանս մեջ տղավորվել է իր մի արտահատությունը. «Իմ երածընթյունը ես եմ»: Երբ, թե սիրո մասին է իր երգը, աղա անձնական աղրումի կնիքը կա նրանում, եւ դու հավատում ես հեղինակի անկեղծությանը: Թե հայրենի կորուսաւ երևի մասին է, ապա

Կոմղողիսոր Ասրի Ասրզայան - Զինկեզյանը հայրենիք է վերադառնում իր ստեղծագործությունների բնօպերամբ

հայկականության կնիքը կրող երաժշտական ձեւակառուցով երկերում կարտի, հույսի, խոնարհման եւ առ Դայրեմիք սիրո արտահայտությունը կա: Ազգային ավանդական մշակույթին հարազատ երգաբարը թե բննենի, այն ներդաշնակ - համաշափ կառուց է՝ մերօւրում ավանդական երգի հենիքի վրա հենված, նրա կանոններով գրվածքայց հեղինակային կառուցով եւ ճաշակավոր ունկնդրին ականջահաճա

Ծից բացի նաեւ հայրենասիրական ժողովը է օծված, դարձյալ մեղեղիական կուռ կառուց ունի: Երեւանյան երաժշտական աստեր հանրության կողմից բարձր են գնահատվել նաեւ Մարի Մարգարյան Զինկելյանի «Պրելյուդ եւ ֆուգա» եւ 2-ը, «Կատակ» վերնագրված երկերը:

Առանձին դեսք է խստել հեղինակ մանկական երգերի ճասին, որոնցից մի բանիը վերջին տարիներին կատար

Կոմղանի

Մարի Սարգսյան - Զինկեզյան
չախճերը (խճավար՝ **Մարինե Ավետիսիսյան**): Մարիի մանկական երգերը մեկ չարածի-ամսեղ խաղեր են, մեկ՝ հայրենիքին եւ նրա զինվորին նվիրումներ՝ դաշտանելքան հոգեբանությանը հարիր ժեխցային ընտրությամբ. դաստիարակող, հայ դահող:

«Ես ուժեղ եմ Ասծով». սա Մարի Սարգսյան - Զինկեզյանի մենախոսությունից է: Հավելեմ. ուժեղ է սիրով եւ հավատարնությամբ՝ առ Հայրենիք, կադվածությամբ իր նախնյաց արմասներին:

«Նովա» երգախումբը՝ Դայ Ժամանակակից երաժշտության VII փառատոնու
Մարի Սարգսյան - Զիմեզյանի խմբերերի շարք կատարելիս

Դրանից զվարդուն հումչ ունեն, որ երբեմնակի վերածվում են շարականահումչ ձայնարկության:

Կոնսերվատորիայում ուսանելու տարրերին գրված եւս մի գործ՝ «Սարեցրութաք»՝ գրված դաշնամուրի համար կարծ, հախուռն-հոխոր, մեղեղային արտահայտված կառուցով գործ է: «Կանգնիր, առավոտ» ռոնանսը մարդկային ընչյ թրթիր եւելչօջանք բանաստեղծական հովզը հաղորդելու՝ մի ժամի րողե տեսող դրամահիկ երկ է: Պահի գեղեցկությունը, հույսը հավերժացնելու եւ ողջ կյանիքի համար դահելու ջանքն աղոթիք է նման, որդես ողջ աղոթարա եւ նրբահյուս է ջութակի եւ դաշնամուրի համար գրված դրեն՝ զգացումի ներին լարմաճը եւ գեղեցկահունչ: Նույնութիւն տղավորություն է հանդիսականի Վրա թողնում տրիոն, երբ դաշնակահարին եւ ջութակահարին միանում է Փեյտահարը: Ես այս լսել եմ դաշնակահար **Անդրակ Երկանյանի**, ջութակահար **Զրիստինեա Չքչյանի** եւ ֆլեյտահարուիի **Յայկուրի Յակոբյանի** կատարմաճը: Մի այլ երգ՝ կնոջ՝ երջանկության դաիսի վերաբրումի, սիրո կորսի ցավից ծնված հուսահատության, մի դաիս՝ ընկճպածության, մյուս դաիսին՝ մարմռող հովզ սի տարութերումներով, ստեղծագործություն է, որը որդան էլ նկուն տրամադրությամբ է գրված, այդուհանեթե՛ք, կեղեցք է ասն որանասին օրք է տարում:

ուղարկել է Հայաստանի փորձ, դաշտական ռում, ասես, անվերջ հրաժեւութեան ամայիս եւ նորեն վերադառնում երջանկության ժեմին...

Զիմեզայան ազգանունն իր նախնի ներից ժառանգած արվեստագետը չէ կարող օքանոցել իր արմաները: Եթե դրա արտահայտությունն է «Տաղ առ Այնթափ» երգը, որ հայ դանդասութան երօւթիւններում պահպան է պահպանվել:

ԻԵԼ ԵԱ ԱԼ.ԱԶԵՄՅԱՆԻ անվ. ԵՐԱԺԵՏՎԱ
ԿԱՆ ԴՐՈՒՅԴ ԿԵՐՏԵՐ Եւ ԱՎԱՋ ԵՐ

ՆԵՐԱԾՈՒ ԸՆԹԻԱԼԻՌ ՆԱՄԱԿՆԵՐՆ ԽՏԱԼԵՐԵՆ

NERSĒS ŠNORHAL

LETTERE ECUMENICHE
ALL'IMPERATORE
MANUELE COMNENE

LSC-E

U. A

072904

«Ազգ»-ի 20-26 հոկտեմբերի համարում տղագրված «Կառչած մնանի հաղթանակից» հոդվածի հեղինակը Անահիտ Շովենիյանն է, որի անունը տեսնիկական Վրհմակի դաշտառով դուրս է մնացել տղագիր համարից:

Կաղուց էի Երազում ծանոթանալ
Գագիկ Գինոսյանին, մոտիկից, արժանանալ նրա հետ գրուցելու դասվիճ: Ասում են. «Զգույց Եղիշը Երազելիս, Երազանդի կարող է իրականանալ»: Յետ ու դարձվեց, որ միայն ես չեմ Երազել եւ իրականացրել իմ Երազանքը: Իսր՝ Գագիկ Գինոսյանն էլ դեռ իմնասունականներից է Երազել լինել Սերբիայում, ծանոթանալ սերք մարդուն, ձեռք բերել սերք բարեկամներ, իր իսկ խոսքերով՝ աշխարհի փրկությունը ակնկալում է սերք «ինենքա»:

Աշնանային գոլուների խրախճանմբն ավելացավ եւս մեկ տոն. Գագիկ Գինոսյանն իր ղեկավարած «Կարին» համույթի երեխ կրտսեր անդամների հետ մեկ շաբաթով հյուրընկալվեց Սերբիայում: Մշակույթի նախարարության հայտարարած «Միջազգային մշակութային համագործակցություն» նախագծի սահմաններում «Ազգիա կուրերի համար» ոչ կառավարական կազմակերպությունը, **Լուկա Յոկսիմովիչ** Բարբարի գիտակորությանը, եւս մեկ անգամ իրականացրեց հայանուաս ծրագիր: Նախագծով ստացված նյութական աջակցությանը կարողացան հոգալ փոխադրամիջոցի ծախսերը, եւ թերեւս ալիքանը...

Իրեն կարձաւել այցի ընթացքում, սփսելով իրենց համար միանգամայն անծանոթ մարդկանց հետ, նրանի սիրվեցին եւ սիրեցին... **Ուղարկանանան, Սխիթարը** եւ Լիլիթը. կարծես թե ամբողջ կյանքում իրաւ ճանաչել էին,

այնքան հարազատություն, այնքան
ջերմություն բերեցին նրանի իրենց հետ-
կանասամանից:

Վեց օրում չորս տարբեր միջոցառումներում անցկացրինք. Երկուաթ՝ Բելգրադում և Երևան էլ՝ Վրեմյաչկա Բանյա բաղադրում: Բելգրադում հայ բարյակը, հայկական դրոշի գոյներով շաղիներով որի հեղինակային իրավունքը դատկանում է Գագիկ Գինոսյանին, դարուսուցում անցկացրեց հայ Եւստրոպ ճամանակիցների հետ: Դեսարքությունը մեծ էր, խանդավառությունը՝ անշափի: Գլխավոր համեմազը կայացավ «Չուկարիցա» մասկությի կենտրոնում: Ծագրում ընդգրկված յուրաքանչյուր երգի ու դարձի (Կարն Իռչարի, Ես ու առաջ, Տալալայա, Սախոնի խաղը, Յարխության այլն) ծագման մասին ընդգրկում ներկայացրեց Գագիկ Գինոսյանը: Ամենատարապորհը Զայմը դանգը կամաց

Դաշույններով դարն էր: Նման կրակոց դար, որ ուղեկցվում էր միմիայն կողայի նվազակցությամբ, մեծ հայտնություն էր թե՛ հայ, թե՛ սերբ հանդիսատեսին հայնար:

Նոյն համերգը տեղի ունեցավ մեկ օր անց Վրեմյաչկա Բանյայի մշակույթի դպրակում, որը գեներալ Բելինարկո-վիճն ավանդել է իր հայրենակիցներին։ Այսեղ առավել հանդիսավոր էր ամեն ինչ. ասես 1922 թվականից դյակի օժանդակ սենյակներուն աղաստան գտած հայ փախստականների հոգիներն էին թեւածում այդ լուսավոր սյունազարդ սրահում։ Վրեմյաչկա Բանյայում երկօրյա մեր հյուրընկալը Զեղոմիր Արքինովիշն (Արքինյան) էր։ Հայկական ծագման նրա դատմությունը արժանի է առանձին հոդվածով։ Եթե կայացվելու:

ՄԵՐ հանդիպում ունեցան «Վր-

Ծակավի վեց» տարեցների ինքնազործ մշակութային համույթի հետ: Նրանց դարը՝ կոլոն դիտելուց հետո Գագիկ Գինոսյանը նրանց ասաց. «Այնքան ավյուն, որքան կա ձեր մեջ, երբեմն չունի խանամյա երիտասարդը»: Ինքնազործ համույթի դեկավարն էլ իր հերքին ժեռաց հայ եւ սեր ազգերի բարեկամության եւ սեր կապերի կարեւորությունը: Ուստի ուստով, մեկ անգամ էլ կրկնելով ցուցադրվող դարավայլերը, սերբական խումբն արդեն միայնակ կատարեց ինչարին:

Սիրելի «Կարին», մենք սղասում ենք
ձեզ, բաղծում ենք կրկին վայելել ազ-
գային դարարվեստի ձեր դարգեւած
հաճույքը: Թողի հարատեկ Արեւնքյան
Դայաստանի տարազների, բարքառների
եւ ոգու կենդանացման գաղափարը:

ԱՆՈՒԾ ԲԱԼԱՅԱՆ
ԲԵԼՂԻՄ

«Գիւց» դուետն Խապանիայում

Հոկտեմբերի 26-ին հայաստանյան «Զինը» Վոկալ դրամա հայ երաժշտական մշակույթը ներկայացրել է Խողանիայի Լա Կորունյա քաղաքում կայացած «Վոլեյբոլ» փառատոնում։ Դուետի անդամներն են Ֆրանսիայում ծնված **Սեւանա Զաբրյանը** եւ Հայաստանում ծնված **Գոռ Թադեւսյանը**։ Մասն ստեղծել են մի նոր երաժշտական ժանր՝ անվանելով այն «արմոքիք», որը միախառնում է հայ ժողովրդական ինչուններն ու ժամանելու ժամանակակից արմատները։

լեկտրոնային կամ հիփ-հռփի բիթերին ոգեսնչվելով Դայաստանի բազմազան բնադրակերներից եւ ճշակույթից: Ծնված լինելով Երաժշտությունը որդես բուժիչ ուժ դատերազմից տուժած հրենց հայրենիքում օգտագործելու ընդհանուր ցանկությունից՝ «Ձինջօ» ստեղծվել է Սեւանայի եւ Գորի՝ հայոց գողթականների հաճար սեմինարների կազմակերպման արդյունքում: Ինչ դես ասել է Սեւանան՝ «Մեզ հավասարացնելու ոգեսնչություն են ընդության հո-

վը, զյուղական կյանքը, շատ օրգանական հնչյունները, որոնք մենք գՏնում ենք հայ ժողովրդական երաժշտության եալիքի զարկերակի, էլեկտրիֆիկացված եւ էլեկտրոնային հնչյունների ու սարսար զարկերի մեջ»:

Այս տարի առաջին ամզամ Հայաստանը ներկայացել է Երածության ոլորտում առաջատար մասնագետների դասվիրակությամբ (մենեցորներ, լեյբլներ, hrwswravikիչներ) եւ ունեցել է իր սարսաւոր:

Պատմություններ կենդանիների ու մի հրաշալի ընտանիքի մասին

սփրել ամենուր. «մեր կյանքի ընթացքը խաթարվում է, երբ մենք... որեւէ կենուանին տեսն ունենով»:

Գրի Ակգրում հեղինակը ընորհակա-
լություն է հայտնում տանը Վազգող ո-
աղմկող բոլոր կենդանիկներին, բոլոր
երախիկներին, **Յուրա** դաստիկին, ըն-
տանիքի հայրիկին՝ **Արծվիին**, որը նաև
գրի խմբագիրն է, ինչպես նաև **Թա-
գուիի** Կարդանյանին՝ գրում գետա-
ված համով-հոնով նկարազարդումնե-
րի հեղինակին:

Պատմությունները համեմված են
մեղմ, առինքնող հումորով։ Այսպես
երբ ընտանիքի հայրիկը դահանջում է
ընտրություն կատարել իր ու «ահարե-
կիչ» նաղասաւակի միջեւ, ի դաշա-
խան «մենք, այսինքն, սվյալ դեմքում
ես, քնականաբար ընտրեցինք հայրի-
սիմ!»:

39 Յուրաքանչյուր տողում զգացվում են մանկական ձեւավորվող անհատականության նկատմամբ հեղինակի ուժադիր, նրանկան վերաբերությունը:

Գիրքն ինստիտուտական լիեւ արքական է:

է, որ կենդանիներն իրեն սփյուռք են մտածել ու սպառել իրենցից. «Ես չգիտեմ՝ ով է ում ուսուցիչը եւ ով է ում վարժեցնում: Ավելի շուրջ՝ գնալով հանգվում են, որ աշխարհը սխալ ենք ընկալում՝ կարծելով, թե կարող ենք որևէ զազանիկի, երկուամի թե չորեսամի որեւէ բան սպառեցնել: Գոնե ես դադարեցրել են ուժերս վասնել այդ ուղղությամբ: Փոխարենը, աշխաներով դիմադրությամբ:

Եմ ինս սովորել նրանցից, բնությունից, սովորել հիարավոր ամեն բան»:

Գրում յուրովի է ներկայացված կենդանիների հոգեբանությունը. «Սոցկայֆերում խնամակալ փնտռողն ակամա իր տաշիկին է դարձնում կասվի str: Ավելի շուրջ՝ կասվին է դարձնում տաշիկի str: Որովհետեւ կատուներն այլ կերպ չեն կարող: Եթե չեն կարող ենթարկվել կասվին, ուրեմն արժանի չեն կասվի str լինելու եւ նրա ներկայությանք առելու բարձր ռարանի առանձնությանը»: Ինչպես չհամաձայնես, որ «կենդանիները հասկանում են առ ավելին, քան մենք և սարու ենք ուստիերազնե»:

Կիրառվող ընտր հայերենին գրութական հետ հեղինակը հետևությամբ նոր բառեր է դնում գործածության մեջ՝ ինչ պես երախիկը (Երեխա): Իհարկե, ետք մնում հնարամի Երեխաները. օրինակ, **Արեգ** խստություն դրած ձվիկները լուսուն է հիմունիկի:

Աշխեն Բախչինյանը ծնվել է Ճանաչված քանաստեղծ, մանկագիր **Յուղի Սահակյանի** ընտանիքում: Հիմնականում ցվեդերենից, երեսն նաև՝ անգլերենից ու ռուսերենից հայերեն է թարգմանել բազմաթիվ ստեղծագործություններ, մեծ մասամբ՝ մանկական, որոնք սիրվել ու ընդունվել են թե փոքրերի, թե՛ մեծերի կողմից: Համոզված եմ, որ այս գրին էլ նույն բախտն է:

ԳԵՂԱՄ ԶՅՈՒՐՈՒՄՆԵՐ

Էլեկտրաէներգիա. մասնաշխատ ոլորտ

Սերոյա հայաստանյան առօրյան երկակի տրամադրությամբ է հագեցած: Մի կողմնամբ բակում հանդիպող ու հավաքված հարեւաններն են, ուստի հաճախ միջին ու ավագ սերմոնի մարդիկ, մյուսում՝ հեռուստացույցի էկրաններից իրենց արածի շուրջ թվեր ու տոկոսներ սփռող փոփր ու մեծ դիրքերի դաշտնյաները: Եթե առաջիններից նոման գործ լինելով հետանությունների գործողություններից՝ այսուհանդեմ չեն հականում կենսաբուհակը հազիվ 3 հազար դրամով բարձրացնելու տրամաբանությունը, երկրորդները նույն են, ասեմբ, կրթության կամ առողջապահության ոլորտներում ծախսերի ավելացունք, ուստի հաճախ դրամի աննախադեղ անվանելով: Պահանջաներին դեմքն էլ չէ, որ հայրուր հազարավոր հայաստանաբնակներ որեւէ առնչություն չունեն կրթական համակարգի հետ, մի այլ հարյուր հազարավորներ էլ տասնամյակներ շարունակ դրույկի ինիկաններ ու հիվանդանոցներ չեն այցելել:

Կան, չե՞, մեր շըղաղատում նարդիկ, որոնք տարօրինակ են համարում սովորական կոչվող ֆինանսավորմանը գյուղական հանայնթերում փողոցների ու վարչական հաստառությունների վերանորոգումը, գննելով, որպես աշխատանքները հարկ է կատարել տեղական հարկերի հավաքագրված միջոցներով, իսկ երկիր բյուջեն օգտագործել համերկային առաջնահերթությունների ուղղությամբ:

Ասեմբ ՀՀ տարածով տեղացող ջրերը ջրամբարներում կուտակել, կանխել դրանց հոսքը դեմի անքարյացական հարեւանների տարածները։ Գիտեմ անմիջապես կասեն, որ կառուցվում է, որին ի դաշտախան նօւն, որ մի ժամի տասնյակ հինգրավոր կառուցադաշտում

Աերից հազիվ 1-2-ն է իրականացվում, ճյուսների համար՝ բյուջեում փող չկա, նախկիններն են... Կարծես ոչինչ, որ այսկերպ առաջիկա տասնամյակներին էլ երկրի մի ամքող ոլորտ ջրային խնդիր է ունենալու, որի հետ սերութեն կապված է այլ մի բնագավառ, համձին վերականգնվող հիդրոէներգետիկայի: Եվ հարցը՝ ո՞վ է այսօր խոսում ու գործում այս ուղղությամբ, հնչում է իննաբերաբար:

Այսուհանդերձ, վերադառնանք վերականգնվող էներգետիկային, արելի, բանու, ջրի, հնչու ոչ նաև ընդերի որոշակի ժամանակակից կուտակված թերմային

կայացած ՀՀ կառավարության նիստում խոսվեց արեւային կայանների միացյալ հզորությունը 2000 մեգավատի հասցնելու ծրագրից, միայն թե... 2040 թվականին: Թե մինչ այդ որոշակի ժամանակահատվածներում ինչ բանակի էլեկտրաէներգիա կարտադրվի չի ասկում ու օւչում: Քանի ահայս է, որ այսօր արտադրվող 6-7 մլրդ կվտժամ էլեկտրաէներգիան, որին արտադրվել է նաեւ 20 տարի առաջ, 2000-ականների

Իում այն սարեցվել կամ դադարեցվել է, արդյով ամինարի՞ն է այն սեփական ուժերով իրականացնել: Քիրուկայանների նախագծնան ու կառուցման կարեր կան, ֆինանսական միջոցներ վարկերի տեսնով սպողների դակաս էլ չկա: Բայց դարզվում է հարցն այլ դրամագանու ունի, բանզի արդեն որերորդ տարին եկրում չի կառուցվում նաև ծրագրված 300 փոր ու միջին հզորության էլեկտրակայաններից հերթականը: Մոտ 130-ը կառուցվել է եւ վերջ, ձայն-ծրտուն չկա: Ասվեց, որ Ներեխի վրա է համեմատաքար հզոր հիդրոկայան կառուցվելու, ավաղ... Երեւանի բաղավաղետարանը հյուսարարել է Տրմիւլյուսային Երեմնի հզոր ցանցի վերականգնման մասին, կառուցվող հարյուրավոր բազմաբնակարան բարձրահարկերը էլեկտրասնուցում են դահանգելու, ընդլայնվելու և մետրոլոյիսենք, գոթարա միջավայրն իր ակնկալիքները կարող է ներկայացնել...

Այսօրինակ գործընթացների արդյուն-
ում առնվազն տարօրինակ է դեմք դի-
տարկել Վիճակագրների այն հաղոր-
դագրությունը, որ 2023 թվականի ան-
ցած ինը ամիսներին, նախորդ տարվա
տարեկան կտրվածքով, էլեկտրաէներ-
գիայի արտադրությունը նվազել է 2.8
տոկոսով: Այն փոփ թիվ է կարծես, սա-
կայն 7.000.000.000 կվտժամի դարա-
գայում մոտ 200 նմ կվտժամ դակաս
արտադրության մասին է նշում:

Համրության մասին լ տեսաւ։
Համրության մտահղ հատվածի հա-
մար մանրամասնեմ։ ՀՀ-ում միկին օրա-
կան էլեկտրասեղառումը 20 մլն կվածամ
է. սացվում է յուրօրինակ 20-օրյա էլեկտ-
րադադար։ Քետևությունն ինքները արեն։
Ի՞նչ է սա, դպրոնայի կառավարիչ-

ტავისუმა, ეს კარგი და განკუთხული იყო.

զի մեջ հայրը ծանոթացավ ու
հասկացավ, որ դատերազմն
ունի նաև իր գարշահոտու-
թյունը, իր թանկ մեռելների,
իր զավակների, հողը դաշ-
տանող հերոսների անքաղ-
մարմինների ու մասունքների
գարշահոտությունը։ Այս, որ-
քան էլ թանկ լինի մահացա-
ծը, Օրան դեմք է թաղել,
այլաբես ամենահարազա-
մարդն անգամ կվերածվի
գարշահոտության, որին հնա-
րավոր չէ դիմանալ։

Գրող Սարկ Արենը հեղինակին՝ Ռուբեն Գրիգորյանին առաջարկում է գրել այս դասնության շարունակությունը՝ այն վերնագրելով՝ «Իմ որդին վերադարձավ»։ Զգիտեն կզրկվի՞ այդդիսի դասնություն, թե ոչ կամ դա որքանո՞վ իրական կի-նի, բայց հեղինակն իր հանարդարզել է ամենակարեւորը։ «Պատերազմները ծնունդ են առնում տափությունից եւ հա-կադեւ՝ հոգու եւ մշակույթի աղքատությունից։ Մի՞թե պարբան ոժվաւ է հասկանական որ

այլիս լովար և համասամ, որ
դատերազմը չարի է, դատե-
րազմն ուղղակի վայրենի է, ես
եթե դու մարդ ես, դու կարես-
ծաղել, նսենացնել եւ, վերջին
հաշվով, սպանել։ Սա երբեք չի
կարեի մոռանալ»։

Ցավոյ մարդկային հիշողությունը կարող է զնջել իրեն ոչ դիտանի դասերը եւ ամեն ինչ սկսել նորից, ինչողես եւ եղավ, ինչողես եւ լինելու է միշտ... 21-րդ «քաղաքակիր» դարում էլեկտրական հարեւում, խաղաղություն ունենալու համար ոլես է դատարան լինելու համար:

Թող պատրիարք Հլիկ...

⇒ 8 Ի՞նչ հանցավոր իմֆ-
նախարեղություն է ա-
ղավինել ոգում. «Ուժ եւ ոգի է
ինձ հիմա դես, ուժ եւ ոգի է
դես բոլորին», - մտածում է
հայրը: Բայց մեր ոգին հնարա-
վոր չեր կուրել, երբ սուրբ կռվում
էր սրբ դեմ, զեմսը՝ զեմի դեմ,
երբ Կալաշնիկովը կռվում էր
Կալաշնիկովի դեմ եւ ոչ թե է-
լեկտրանագնիսային ալիքներով
դեկապարվող ԱթՄ-ի... ոչ թե
զարմանալ ու մտածել՝ ինչողև
դաշտամանվել դրանցից՝ ասե-
լով՝ այդ ինչողես է, որ մենք չենք
ինացել եւ չենք դաշտասակել
ժամանակին... իսկ գիշերային
լուսավորության համար վարել
ոչ թե ծառի ճյուղեր, այլ ճար-
լուսներով լամպերին:

Այս գրովովի էջերում տեսանելի են դատերազմի բոլոր արհակիրները ու դրանց մեջ նաև Երեխաները... դատերազմի Երեխաները... Ահա փոփրիկ աղջնակը՝ այնքան իրական, վառ ու գունագեղ մի կերպար, ինչ-դիսին իր «գունեղ գոյուղն էր»։ Արդեն Երեսուն տարի այդ անհանգիս կողմերում կարծես Երեխաներն արդեն սովորած դիմուններին գինվորական համազգեստով մարդկանց ներկայությանը։ Այո, բայց ինչ անեին Երեխաներն իրենց վախի հետ։ «Նա ըւարած բարձրացրեց իր գեղեցիկ աչերը եւ ու- կարելի է գտնել ասես իսչ, այստեղ աղրում է սերը, հավասը, կյանքը, հույսը, իհասթափությունը, ամեն ինչ միաժամանակ։ Ումըքերի աղմուկի, հակառակորդի եւ յուրայինների դիերի մղջավանջի մեջ հերոսը տեսնում է վաղ աշնան գոյմերը, երկար ու հասած խաղողի ողկույզները, ու հենց դատերազմի դատում, հընթացս ծննվում է գեղարվեստական դասկերավոր խոսի մի փոփրիկ գլուխգործոց։ «Ողկույզները կախվել են, ինչողես գեղեցիկ աղջիկներ, որոնք սպասում են իրենց ժամանակին, երբ նրանց վրա վերջապես դատաւած ու-

գալ ու գույքը պահպան ու ու-
ստի նայեց ինձ վրա: Նրա
աշխարհ վախ կար... Ես ըստ
դեմքի ժողով նրան»: Բայց
դատերազմի ժողով դեմքի դա-
ժան ծանածություն դիմի լի-
ներ, ուրիշ ոչինչ, եւ երեխան
դիմի վախտենար նաեւ այդ

Տացված գնդացիրների եւ հա-
կատանկային հրանոթների,
նոյնիսկ առանց ռադիոկամբ,
օրեր շարունակ դիրքերում
կրվող հոգնած տղաները հաս-
կացան, որ նրանք չեն կարող
փոխարիմել իրենց: Դուսախար-
զինվորները «դարձան ավելի
մտահոգ եւ չարացած», իսկ
հրամանատարը անզորու-
թյունից սկսեց հայինել՝
«ծանրակշիռ հայինյանների
մի գեղեցիկ բառապաշտով»:
Օրբյուլով հակառակ ժեր է

Գրովյան իսկապես տեղ է գտել ամեն ինչ, անզամ դաշի- ֆիզմի դատարիկներ կան այստեղ. «Երկու հրամանաւար կանգնած էին դեմ դիմաց՝ մեր եւ նրանց: Նրանք կանգնած էին մեկը մյուսի դիմաց՝ երկուսն էլ հիգնած, երկուսն էլ ցիխոս, եր- կուսն էլ չարացած եւ երկուսն էլ աշրօնինակ զարմացած», որ մենք նոյնիսկ սրբաներ չունեն, որ դմենք ջոկատի հրամանաւար:

րը մեր ականջներում արձա-
գանդում էր՝ «Դադելու Եմ»։
Գետնի վրա ընթացող մարտերի
մեջ անդարսելի մեր Տղաներին
հաղթեցին օդից։ Սա այս դա-
շտազմի ամենադաժան դասն
էր, թեև եղան ավելի դաժան
քաներ։ «Այս հիասվանչ, գեղե-
ցիկ հողը իր մեջ կուտակել էր ու
դարձակել երկար դարերի ա-
ժւականուն»։

Նահանջի մղձավանջը ավելի ծանր էր. «Մենք վախտեցած չենք, մենք հոգմած չենք: Մենք շատ ընկածած ենք ու ժիռված... Եվ խուզը կլսեր, եւ կույրը կտևներ, որ մենք հաղթեմ նահանջում ենք», - գրում է հեղինակը:

Հայերին եւ հույներին փրկած Ճաղոնական նավը
Պատմաբան Եսանակն Uniruisuajh hետազոտությունների հետքերով

Ճամփնագետներ

Որոշ վկայությունների համաձայն, 1922 թ. սեպտեմբերին, Զնյութնիայի կողորդածի ժամանակ, «Տնկեի Մարու» անվամբ ճաղորնական մի նազ հերոսաբար փրկել է հայութավոր հովաների եւ հայերի: Այս դեմքը հաճախ նկարգվում է որդես հայ եւ ճաղորնացի, իմչես նաև հովաների բարեկամության խորհրդանիշ, եւ չնայած արխիվային փաստաթերի սակավությանը, հանդիսանում է գիտական մեծ հետարքության առարկա: ճաղորնացի լատմաբան, հովանագետ Նանակը Սուրատան, հովանացմաբան Ասավրոս Շերի Ասավրիդիսը, հայ ընտեսագետ Աննա Վարդանյանը եւ այլ ուսումնասիրել են այս թեման՝ որդես հիմք վերցնելով մանուկի հրադարակումները եւ ականատեսների լլազարություններո:

Սույն հոդվածի նղատակն է ներկայացնել ճամդուիայի Տոյո համալսարանի դրոֆեսոր, ըստը երկու տասնամյակ սույն թեման ուսումնասիրող Նախակո Մուրատայի հետազոտություն-ների արդյունները՝ նավի դատկանելիության, նավաբետի անձի, ազգության եւ այլ մանրամասների մասին։ Պետք է նշել, որ Աննա Վարդանյանը, **Թեհմինե Մարտոյանի** հետ համահեղինակած «ճամդուական նավի հետազծով» Զնյութնիայի հայերի եւ հովուների փրկությին» (Տեղասպանագիտական համերես 8 (2), 2020, 76-95) վերնագրով հոդվածում, ինչորես նաև «Տոյե Մարտ. ճամդուական նավի հետազծով» վերնագրով տեղեկատվական բուկետում (Երևան, «Վի-Էն», 2022) փորձել է դատասխանել այս հարցերից մի ժամկիմ՝ մասնավորապես տղությունը, որ «բացահայտել է» նավաբետի անունը։ Սակայն Մուրատայի հետազոտությունները ժխտում են Վարդանյանի թեզը, ինչի համար եթե հարկ եմ համարում հայերեն ներկայացնել ճամդուայի հետազոտողի ուսումնասիրության արդյունները։

Ի՞նչ գիտեմ մենք Վերիհյալ նավի մասին: Ինչուս նովում է մինչ այս լուս տեսած ուսումնասիրություններում, հումական մամուլում փրկարարական աշխատանքներ իրականացրած նավը իհեատակվում է որպես «Տոկեի Մարու», սակայն չի հստակեցվում, թե որենի՞ նավ էր այն եւ ո՞ր ընկերության կողմից էր շահագործվում: Հս Մուրասայի, 1920-ականների ճաղոնալեզուի մի բանի գրանցամայքաններում կարելի է հանդիպել «Տոկեի Մարու» անվանու: Մեզ հետարքրող նավը դատկաներ է եւ շահագործվել է Անդրկայիս Զինաւումի Դայըան (Ճաղոններն Դայրեն) բաղադրում գործող «Դայրեն Տովա կիսեն կարուտիկի կայցա» ընկերության կողմից, որը հանդիսացել է ճաղոննիայի Կորե բաղադրում գտնվող «Տովա կիսեն կարուտիկի կայցա» ծովագունացության կազմակերպության մասնաճյուղերից մեկը: «Տոկեի Մարուն» որդես նավ գրանցված է Եղել Դայըանում: Նոյն բաղադրում հրատարակվող «Կայյու» ճաղոնալեզու հանդեսի 1922 թ. սեպտեմբերի համարում նովում է, որ «Տոկեի Մարուն» նավարկել է Արենիի եւ Զմյուտնիայի միջեւ եւ օգոստոսի 18-ին ժամանել է Զմյուտնիա (Nanako Murata, Reconsidering Narratives and Facts of the Rescue Activities by a Japanese Ship in Smyrna in 1922 , *Bulletin of Toyo University*, 76, 5): Նշեմ, որ Օտոս-ճաղոնական դատեազմից հետո Դայըան բաղադրում էլյառումի թերակղու որու այլ համաձներ օժնվում են ճաղոնական

«Տոկեի Մարուի» Ենթադրյալ լուսանկարը

Կվանտումյան բանակի վերահսկողության տակ, եւ զարմանալի չէ, որ այդուհանում ճաղոնական նավեր կային գրանցված:

Սուրատան նաեւ նույն է, որ մի օւրի
հունական դարբերականներ նույն են
նաեւ անուններ՝ մասնավորապես, որ
նավը դատկանել է «Լու Եղբայրներ»
ընկերությանը կամ որ նավարեի ա-
նունը եղել է Լու (Murata 2022, 6;
**Նանակո Սուրատա, Կիոկու Տո Ի-
կիչի.** 1922 նեն ոո Գիրիշյա-կեյ
սեյլյոտ նանմին ոո Սումիրունա
դաշցուցու ոո Շիհոնսեն օ մեզուս-
տ, «Տոյո դայօվակու բունգակուրու-
կիյո» 45, 2020, 162-165): Աննա Վար-
դանյանը վերիիշյալ աշխատանքներ-
ում նոյնական նույն է Լու անունը,
ներկայացնելով այն որդես սեփական
բացահայտում եւ (անհիմն կերպով)
ենթադրելով, որ Լուն Շյու անվան ա-
ղավաղված ասրբեակն է: Նա մաս-
նավորապես նույն է, որ «փաստեն, որ
գտել եւ մեծ դժվարությամբ վերարտադ-
րել ենք այդ օրերի հունական մամուկի
վերարտադրությունները ճաղոնական
նավի, առ նավարե Լուի (Շյու) (ճա-
ղոններեն՝ Հնկան Հնկան).....մասին» (Վար-
դանյան Մայրուսամ 2020, 88: Վարդա-
նյան Հնկան Հնկան)

Վարդանյանի մեջբերած տեսանյութում:

Այժմ անդրադաշնամբ մյուս խնդրին Արդյո՞ք նավադեմի անունը լու է եղել հիշղես նոված է ժամանակի հունական մամուլում: Նանակո Սուրատան ուսումնասիրելով՝ ճաղողնիայի ծովագնացության արխիվները, «Կայեցու Ցուին» դարբերականում գտել է տեղեկություն այն մասին, որ 1922 թվականին «Տոկեի Մարով» նավադեմի անունը եղել է Սան Հիքի: «Յոնիուրի» օրաթերի միջոցով ընթերցողներին խնդրելով տեղեկություն տրամադրելու սույն անձի մասին՝ Սուրատան դարձել է հետևյալը: Սանոն մահացել է 1960 թվականին, 76 տարեկան հասկում: Նրա կնոջ՝ Զիյոյի օրագրի համաձայն, Սանոն նավագնացության ոլորտում սկսել է աշխատել 18 տարեկան հասակից, այնուհետև տեղափոխվել է Զինասաւան՝ դառնալով նավադեմ: Զիյոն ոչինչ չի հիշատակում 1922 թ. դեմքերի մասին, սակայն նույն է, որ Սանոյի մայրը ուղղափառ քրիստոնյա է եղել: Սուրատան ենթադրում է, որ Սանոն, լինելով բուդդիստ այնուամենայնիվ խղճահարություն եղածաւ մոր Նրոնականից հաւերի եւ հոս-

Աերի նկատմամբ եւ առանց վարանելու փրկել նրանց (Murata 2022, 7-8):

Հողվածի վերջում ուզում են անդրադառնալ Սուրատայի մտորումներին առայն, թե ինչու ճաղոնական դաշտնական փաստաթղթերում որեւէ հիշատակում չկա Զմյուռնիայի փրկարարական գործողության մասին: Ինչդեռ նույն է Մուրատան, ճաղոնական մանուկը դարբերաբար լուսաբանել է ինչդեռ Դույն-քուրֆական դաշտազմը (1919-1922), այնու էլ 1922 թ. սեպտեմբերի Զմյուռնիայի կոտորածն ու հրդեհը: Սակայն, անհասկանալի կերպով այն որեւէ կերպ չի հիշատակել ճաղոնական նավաբետի բարի արարի մասին: Դիշատակումները բացակայում են նաև ճաղոնիայի զանազան արխիվներում: Փորձելով հասկանալ այս հանելուկը՝ Մուրատան հետվայլ ենթադրություններն են անում: Առաջինը, թեեւ ճաղոնիան Դույն-քուրֆական դաշտազմում չեղող դիրքորոշում էր արտահայտել, բայց ճաղոնական կառավարությունը հայտնի էր բեմական ուժերի հանդեպ ունեցած հաճակամուկ եւ նույնիսկ կասկածվում էր նրանց գաղտնի աջակցելու մեջ: Ըստ Մուրատայի, հնարավոր է, որ ճաղոնիայի հշխանությունները բողոքելու են դեմքը՝ Թուրքիայի հետ հարաբերությունները չիշացնելու կամ նույնիսկ գեների գաղտնի տեղափոխումը կոծկելու համար: Երկրորդ, հնարավոր է, որ Երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքում արխիվային փաստաթղթերն այրվել են, սակայն այս տարբերակը չի բացարում մանուկը հոդվածների բացակայության փասդը (Murata 2022, 8):

Այսդիմուվ, «Տոկեի Մարուի» հետ կաղված անորոց թվացող հարցերի դատասխանները ճադրնացի ուսումնասիրողները սկել են, ուստիեւ, կածում են, որ որեւէ թեմայով նոր խոսք ասելու (առավել եւս՝ այն գիտական հանդեսում ու առանձին գրեթե ներկայացնելու) հավակնություն ունենալուց առաջ հարկ է խորությամբ եւ բազմակողմանիորեն ուսումնասիրել այն եւ հենվել սվյալ թեմայի համար առաջնային լեզուներով ստեղծված նյութի հիման վրա ...

Խրախուսվում են Երիտասարդ պիտնականներ

Ներկայում կարեն նշանակություն ունի Երիտասարդ գիտնականների աջակցության համար նրանց թվությանը համապատասխան կազմակերպումը։Այն հնարավորություն է տալիս խախտած Երիտասարդներին լավագույն արդյունքի հասնելու համար։

«Երիտասարդ գիտնականների աջակցության ծրագիր»-ն ամփոփել է 2023 թվականի «Գիտական հոդվածների տպագրության համար Երիտասարդ գիտնականների նորանուանման մրցաւոյք» արդյունքները:

Մյուսի հրապի բարձացանալը և սիցազգայնացանալը:

Մրցույթի առաջին՝ ««Scimago Journal & Country Ranking (SJR)»-ում ամպագերի դասակարգման ավելի բարձր բառորդում առաջին անգամ տեղագրույան համար դրամանուրի տրամադրում» Ենթածրագրով շահառու է ճանաչվել 4 երիտասարդ գիտնական:

Երկրորդ՝ «Scimago Journal & Country Ranking (SJR)»-ով ըստ ավագ կատեգորիայի ամսագրերի դասակարգման առաջին (Q1) բառորդի առաջին հինգ ամսագրերում տպագրած հոդվածի համար դրամաշնորհի տրամադրում։ Ենթածովով ցորով ցանկանու է ձևաչափել Երիտասարդ 2 գիտմական։

Երրորդ՝ «Դայագիտության եւ հումանիտար գիտությունների, հասարակական գոտությունների բնագավառներում (Գիտության կոմիտեի ցանկի 5-րդ եւ 6-րդ բաժներում ընդգրկված մասնագիտություններով) «Scimago Journal & Country Ranking (SJR)»-ում ամսագրերի դասակարգման խաղողներում ընդգրկված ամսագրերում տղագրված գիտական հոդվածների համար տրամադրում» ենթածություն տահարու է ճանաչվել Երիտասարդ 8 գիտնական:

